

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Július hó 1-vel lapunkra új előfizetést nyitunk és tisztelettel kérjük a hátralékos előfizetési díjak beküldését.

Krónika.

Budapest, 1913. június 16.

Az új kormány szociálpolitikai programja feltűnően kurta kis program. Mindössze két dologról van benne szó. A munkásbiztosítási törvény reformjáról és a „dolgozni akarók” védelméről.

Nem az ipartörvény reformjáról, nem a női munka és a gyermekmunka védelméről, nem a magyar munkabérstatisztikáról, nem az iparfelügyeleti intézkedések becsületes végrehajtásáról, nem az egyesületi és gyülekezési jogról, nem a sztrájkjogról, nem a női és munkásiparfelügyelőségekről, nem az otthonmunka védelméről, nem az ipari mérgek elleni védelemről, nem a munkanélküliség elleni biztosításról, az agkori és rokkantsági biztosításról, nem a magántisztviselők kötelező nyugdíjbiztosításáról, nem a kollektív szerződésekről, csupán a munkásbiztosítási törvény reformjáról és a dolgozni akarók védelméről. Az elsővel könnyen végezhetünk. Az Országos Pénztár reformját, főleg államosítását azok sürgetik, akik új államhivatalokat akarnak kreálni. Az osztálybürokrácia és a kortespolitika itt is a reformot sürgető indíték, miként a legtöbb adminisztratív természetű reformunknál. Amivel még nem akarjuk kétségbevonni, hogy sokan nem egészen más okokból tartják sürgősnek a munkásbiztosítási törvény megreformálását. Lehet, hogy más okok teszik a reformot szükségessé, de a reformot mozgató erő leggyökerében mégis új emberek elhelyezése.

A másik programpontról: a „dolgozni akarók védelme” sztrájk esetén, vagyis a sztrájktilók megvédése. Ez a kérdés nálunk nem volt soha még eddig aktuális. A külföldről ide plántált eszme ez, melynek nálunk semmi talaja nincs. A probléma előtérbenyomása nem is a munkaadók, hanem a vaskartell ügybuzgó titkárnak a műve. De ő sem az életből, hanem német röpiratokból szerzett tudomást arról, hogy ez a kérdés nálunk is „aktuális.”

Hogy ez a „szociálpolitikai” reform nálunk éppen aktuális, annak az igazolására legyen szabad idéznünk a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének, tehát a legnagyobb magyar ipari érdekképviselet hivatalos orgánumának, a szókimondó és gerinces „Magyar Gyáripar-”ból néhány sort:

„Másként áll a dolog – írja a M. Gy. – a sztrájk jog rendezésével. „A sztrájk kérdésének mai rendezetlen állapotából” semmi kára sincs a közgazdaságnak, legfeljebb ideig-óráig tartó kellemetlenségek, inkonvenienziák, melyek által ütött sebeket a gazdasági élet a maga erejéből gyógyít be. Valljuk be őszintén: a mi ipari életünk alacsonyabb fejlettségénél fogva

valójában még fel se vetette a sztrájk problémáját s innen volt az, hogy a M. Gy. O. Sz. eddig mindannyiszor a sztrájk kérdés törvényes rendezése ellen foglalt állást. Nem fejtegethetjük most azokat a szempontokat, melyek az ipart ez álláspont elfoglalására bírják, csak azt jegyezzük meg, hogy e kérdés minden rendezése a munkaadó megkötését jelenti, holott a munkás a megfelelő intézkedések respektálására alig lesz kényszeríthető. Tehát a munkásbiztosítás és sztrájk jog: ez minden ami az industriális életet Tisza programjából érdekelheti. A kiegyezés kérdéseinek előkészítéséről egy árva szó sem. Közlekedésügyünk kiegészítéséről, vasutunk karbahelyezéséről, vagonokról, sínekről stb. egy árva szó sem. Kereskedelempolitikai törekvésekről, egyes iparágakat érintő nagy elvi kérdésekről egy árva szó sem. Iparfejlesztésről, az összeférhetlenségi törvény revíziójáról egy árva szó sem. Mindezek helyett azonban azt hallottuk, hogy „azon legyünk rajta, hogy a közpénzeknek egyetlenegy krajcárja se adassék ki meddő célokra, ne fordítottassák hasznos célokra sem akkor, ha az takarékosabb, ügyesebb szervezkedés mellett megkímélhető” és azt is hallottuk, hogy „hadi készletségünknek megfelelő fokra való emelése igenis áldozatokat fog kívánni a nemzetől”. Nem nagy boszorkányság e sorokban olvasni: azt jelenti, hogy kulturcélokra, közgazdasági célokra egy fillér sem fog jutni, de igenis létszámemelésre, gépfegyverekre, Dreadnoughtokra. Örülhetünk.”

Így ír és bírál az új kormány bemutatkozásáról a legelőkelőbb magyar ipari érdekképviseleti orgánus. Mert tovább lát az orra hegyénél. Mert jól tudja, hogy a kérdés sokkal szövevényesebb, mint amilyennek látszik, és jól látja azokat a súlyos érdekeket, amelyeket a mai Magyarországon nem a munkások veszélyeztetnek, hanem azok az osztályok, amelyek ellen a harcot az ipar és a kereskedelem csak a munkássággal együttesen veheti fel.

„Holla, a század int!” Ünnepi ódájának ezzel a mi fogalmaink szerint minden, csak nem poétikus szávaival pontosan megjelölte Ábrányi Emil a legfőbb mozgató erejét annak a nőmozgalomnak, amelynek egyik etappe-ja volt a budapesti világkongresszus. A század – nem éppen a száztól-százig való kerekszámot értve – a jus suffragii százada, mint ahogy volt a 18-ik az emberi egyenlőség eszméjéé és a 19-ik a polgári forradalmaké. Ma már senki által meg nem dönthető hittel hiszik az emberek, hogy a választójogban van az üdvösség: a választójog az a napfény, amely felé a heliotropizmus természeti erejével törekszik minden társadalmi ágazat.

Hozzászoktunk az utóbbi évtizedekben, hogy minden társadalmi jelenségnek az okát gazdasági indítékokban keressük. És e tekintetben alig van frappánssabb, kínálkozóbb valami, mint a nőmozgalom. A szo-

ciológia elemi iskolása is rámutathat a tényekre: íme minden gyár, minden üzlet, elárusítóhely, iroda, hivatal tele van női alkalmazottakkal és munkásokkal. Vagy hogy a statisztika pontosabban beszélő nyelvén szóljunk; a német birodalomban a kereső nők száma 9.5 millió, Franciaországban 7.7 millió, Ausztriában 5.68 millió, az Egyesült-Államokban 5.32 millió, Nagybritanniában 5.2 millió, Olaszországban 5.28 millió stb. Az össznépszerűség keresőinek óriási arányszámát foglalják le mindenütt a női keresők elannyira, hogy Franciaországban és Ausztriában már többségben vannak a nők között a keresők, mert amott az összes nőnek 53.3%-a, emitt 51.5%-a, sőt Olaszországban is 50.1%-a kereső. A lehető legközelebb fekszik az a megoldás, hogy itt a mozgalom forrása és a probléma kulcsa. Az egyenlő kötelességteljesítésből következik az egyenlő jogok igénye és követelése.

Bármily plauzibilisnek lássék is azonban ez a megoldás, aligha ez lesz az igazi. A női munka nem csupán az industrializált társadalmaknál, hanem legalább olyan mértékben vagy talán még sokkal inkább a primitív fejlettségi fokon álló népeknél is otthonos. Egy-két ezer év előtti statisztika a női keresőknek alighanem olyan arányszámát mutatta volna föl, mint a Statistisches Jahrbuch 1912-ik évi kiadása, föltéve, hogy kereső alatt azt értjük, aki hasznot hajtó munkát végez. Szőni, fonni, varni, szappant főzni, gyertyát önteni, kendert tilólni, markot verni, kapálni, állatokat nevelni, sőt szántani, ha nem épen az igát húzni: van olyan „kereső” munka, mint Írógépelni vagy szivarkahüvelyt készíteni. Ha a női munkának abban a súlyos korszakaiban mégse támadt föl az egyenlő jogok gondolata és mozgalma, míg ellenben ma diadalmas arányokban nyomul előre, úgy lehetetlen félreismerni annak a korszaknak a szerepét, amely mint a társadalmi boldogulás csodaszerepe tekint a szavazati jogra.

Am a mozgalom igazsága ezzel nem lett kisebbé, hanem talán még nagyobbá. Mindennel lehet vitázni és mindent lehet cáfolni, csak a kor szellemét, az idő levegőjét nem. Ez hatalmában tart és hatalmába kerít mindenkit és nincsen addig továbbhaladás, amíg egy-egy korszak igazsága el nem érte a maga érvényesülésének nyugvópontját.

Dr. Láncki Jenő: A férfi munkások törvényes munkaidejének szabályozása a nyugat-európai államokban.

„Higyjék el, hogy megfeszített munka, korán az életben elkezdve, minden nap hosszú ideig folytatva, a test növést akadályozva, a szellem növést akadályozva, semmi időt egészséges mozgásra nem engedve, semmi időt a szellemi képzésre nem engedve, korlátozza mindazt a magasabb képességeket, amelyek hazánkat nagygyá tették. A ti túldolgoztatott gyermekeitek gyenge és elfajzott nemzedékké lesznek, nemzői egy még gyengébb és elkorcsosodottabb nemzedéknek; az sem fog hosszú ideig tartani, míg a munkás leromlása azon érdekeknek is rovására fog esni, amelyekre testi és erkölcsi energiáit pazarolta. Egyrészt heti pihenő, másrészt napi 2-3 órai pihenés, mozgás, gondtalan szórakozás, vagy hasznos tanulmány szükségesek, hogy az egész embert fizikailag, erkölcsileg és szellemileg jobba tegyék, és ami az embert jobba teszi, jobba teszi az ember munkáját is. Hogyan van az urak, hogy a hindostani kárton gyáros, akinek az ajtaja előtt nő a gyapot, a

saját városának a bazárjában nem állja ki az angol gyáros versenyét, aki ezer mértföldekről kénytelen az anyagot a piacra küldeni? ... Mi teszi ezt a nagy különbséget ország és ország között urak!? Nem a föld termékenysége, nem az éghajlat szelidsége, nem a bányák, nem a kikötők, sem a folyamok ... *Az ember, az ember az a nagy szerszám, amely a gazdagságot termeli.* Campania és a Spitzbergák természeti különbsége jelentéktelen egy testileg és szellemileg egészséges nép által lakott ország embere és egy testileg és szellemileg egészségtelen nép által lakott ország embere közötti különbséghez képest. Azért vagyunk mi gazdagabbak és azért nem lettünk szegényebbek, mert minden 7 nap között egy napon *nem* dolgoztunk. Ez a nap nincs elvesztve. Míg a szorgalom eltűnt, míg az eke pihen, a bőrre hallgat, míg füst nem száll a gyárból ég felé, a gazdagodásra nézve épen olyan fontos folyamat megy végbe, mint a dolgozó napokon. Az ember, minden gépek gépe, akihez képest a Watt és Arkwrights találmányai értéktelenek – az ember lesz ezen a napon kijavítva. Sohasem fogom elhinni, hogy az, ami egy népet erősebbé, egészségesebbé, jobbá, okosabbá teszi, az végeredményében szegényebbé teszi.” (Macaulay beszéde 1846. május 22-én az angol alsóházban: The ten hours bill.)

„A normal munkanap kivívása egy hosszú, a munkásság és tőkésosztály között többé-kevésbé elrejtve folyó polgárháború eredménye.” (Marx: Capital. I. 303. 2. kiadás.)

„1852-ben azt mondta a francia munkásság: a törvény, mely a munkanapot 12 órára rövidítette, az egyetlen jó, melyet nekünk a köztársaság adott.” (Marx: Capital I. köt, 277. 2. kiad.) Néhány európai állam törvényben szabja meg a gyári munkások maximalis munkaidejét, más államok nem mennek el eddig, hanem a hatóságnak adják azt a jogot, hogy az egészségre veszélyes üzemekben a munkaidőt korlátozzák. Ezekkel az intézkedésekkel egy nagy princípium tört utat a modern államban, az a princípium, hogy az emberi munkát nem lehet közönséges árunak tekinteni és rá a többi árucikkek közzgazdasági *elveit* alkalmazni, mert a munkásosztály erejének az emberi fiziológia törvényeivel ellentétben álló kizsárolása, nemcsak a munkásra, hanem az egész társadalomra fenyegető veszélyt jelent. Érthető, hogy mikor a vállalkozó munkaerőt vásárol, iparkodik annak kihasználása által azt minél olcsóbban megvásárolni. De a modern állam nem nézhette ugyanilyen szemmel a dolgokat.

Nem tartozik most ide annak a megvizsgálása, milyen közzgazdasági feltételek tették lehetővé a munkás ezen védelmét, mekkora szerepe van benne a vámvédelemnek, mely megsemmisítette azt az ellenvetést, hogy a külföldi verseny lehetetlenné tenné a munkaerő védelmét. (Feltűnő, hogy erre az összefüggésre véd vám és munkás védelem között a nemzetgazdaságtan – mi legalább így tudjuk – még nem mutatott rá.)

Különben pedig a munkaviszony általában ma még – ahogy mondani szokták – szabad és nem a hatóság állapítja meg a munkaidőt, mint pl. Anglia néhány gyarmatában. A munkaviszony szabad, vagyis a munkaszerződés, tehát a munkaidő is, szabad alku tárgya. Mint minden alkunál, itt is az alkudozó felek erejétől függ, mennyi és mily előnyöket tud magának biztosítani. Ahol a munkások erős szervezetekben veszik fel a harcot, ott a munkaidő rövidebb lesz. ahol a

munkások szervezeteivel egyenlő erejű munkaadó szervezetek állanak, melyek egymás erejét egyensúlyban tartják, ott majdnem tisztán a kereslet és kínálat törvényei lógják a munkaidőt és béri megszabni. Egészen véve azonban bátran mondhatjuk, hogy – ceteris paribus – a munkaidő nagysága a munkások szervezethez aránylagosan csökken.

Amióta a munkások szervezkedése, megindult az európai államokban, azóta a munkaidő egész határozott irányzatot mutat a rövidülésre. A munkaidő esik. Ha eltekintünk bizonyos kisebb hullámzásoktól, így a 19. század elején a munkanélküliek megdöbbentő nagy száma megnövesztette a napi munkaidőt, ha ezektől a folytonos hullámzásoktól eltekintünk, mondhatjuk, hogy a munkaidő a csökkenésre állandó tendenciát mutat. Ha egy koordináta rendszeren a 18. század végétől kezdve a munkanap hosszának méreteit egész napjainkig feltüntetnők, a végső pontokat összekötve a grafikon egy elég meredek esésű (az abszcisszával mintegy 30₀-os) vonalat mutatna nekünk. Mert Sidney és Beatrice Webb azt írják (Munkádemokrácia. I. köt. 409. old. Ford. Győry Endre), hogy a 19. század elején 12 óra volt a rendes munkanap és a munkanapot a szervezett munkásoknál ma európai átlagban 9 órára tehetjük.

Ismételjük, a munkaidő esése nem volt megszakítás nélküli, mert mihelyt a gazdasági konjunktúrák rosszra fordultak, a vállalkozók megpróbálták, hogy „a heverő órákat, melyek haszon nélkül eldobattak, visszaszerezzék az ipárnak és a nyereségnek, vissza – vivén őket a termelő munka szolgálatára” (A vasiparosok egy titkos körleveléből 1878-ból idézi Webb: Munkádemokrácia I. 410.), de azért a múlt század irányzata a csökkenést mutatja a munkaidőben és valószínűleg – (semmi kilátás sem lévén a csökkenő úepszaporodás megváltozására) a munkaidő még tovább fog esni.

Ismételjük: a munkaidő megrövidítést a munkások túlnyomó részben a szervezkedésnek köszönhetik. Ma már hihetetlennek tetszik előttünk, hogy egy félszázadon „keresztül a nemzetgazdasági tudomány – nemcsak Smith, Ricardo, hanem Rodbertus, sőt nem egy helyen Marx is*) abban a meggyőződésben volt, hogy a szervezkedés nem befolyásolhatja sem a munkaidőt, sem a munkabért, mert ezt csak a kereslet és kínálat szabályozza. De a gyakorlati élet, elsősorban maguk a munkások szerencsére nem sokat törődtek a tudománnyal és megindult a szervezkedés és vele együtt a munkás jobb sorsa. De ma senki sem kételkedik többé, hogy az ipari munkásvédelem igazi hordozói a szakszervezetek, nem az állam, nem az egyház és nem a társadalom.

Ahol a szakszervezetek közbeléptek, ott a munkaidő jóval rövidebb, mint amelyet a törvény maximumként megenged. A szervezett munkásokra nézve a maximális munkanap törvénybe iktatásának közvetlenül nem nagyon sok jelentősége van. De a szervezett munkások a munkásság kisebb részét teszik még Angliában is, és ipar a maximális munkanap óriási jelentősége a munkásosztályra nézve letagadhatatlan. Aztán jól tudjuk, hogy a szervezett munkások létfeltételeit a szervezett munkások nagy tömege is befolyásolja.

A következőkben a felnőtt férfimunkások munkaidejére vonatkozó tételes szabályokat akarjuk közölni, a női, a gyermek és az ifjúmunkásokra vonatkozó rendelkezésekkel később fogunk foglalkozni.

A gyermek- és a női munkára vonatkozó anyag különben is össze van gyűjtve több újkeletű mun-

kában, míg a felnőtt férfimunkások törvényes munkaidejét ismertető újabb műről ellenben nincs tudomásunk. Az idevonatkozó régebbi könyvek pedig már elavultak. Elavult a nagy magyar anyagyűjtemény is az „Ipartörvény módosításáról”, melynek VI. és VII. kötetei foglalják a munkásvédelmi törvényhozást magukban. Ez a gyűjtemény különben is hiányos.

II.

Franciaország. Franciaország egész népességi* 1906-ban kerek számmal 39.000.000 lelket számlált. Ebből a munkások és alkalmazottak száma 7.610,000 Ebből a halászat, az erdő és mezőgazdaságban foglalkozott 2,690,000, a bányákban 265,000, élelmi iparban 294,000, kémiai iparban 117,000, textiliparban 670 ezer, ruházati iparban 443,000, faiparban 362,000, vas és fémfeldolgozás 550,000). építőipar 344,000, agyagos porcellánipar 152,000, szállítóipar 432,000, kereskedelemben 760,000, bank és biztosításban 60,000. Tehát összesen 7 millió 610 ezer egyén kerülhetne törvényes védelem alá. *)

A valóságban a dolog így áll:

A hivatalos jelentés**) szerint a 12 órás maximális munkanapról szóló törvény az iparban 39,556 üzemre és a 10 órás törvény (gyermek és nők és velük együtt dolgozók) 165,831 üzemre terjednek ki. Összesen ezek mintegy 3 millió személyt ölelnek fel. De ezek között is 664,000 a felnőtt férfi, kit a törvényes maximális idő véd, a többi gyermek, fiatalkorú vagy nőmunkás. A mezőgazdaságban nincs semmiféle korlátozása a munkaidőnek, sem a kereskedelemben, az egy pihenő nap kivételével. Tehát a munkás és alkalmazottaknak mintegy 12%-át védi csupán a maximális 12 illetve 10 órás munkanap.

A 12 órás maximális munkanapot az 1848. szeptember 9-iki törvény hozta be. Kiterjed gyárakra és műhelyekre, ahol 20-nál több egyén van alkalmazva és mechanikus erő van működésben. A tényleges maximális munkaidő – vagyis a szüneteket nem számítva – ezekben napi 12 óra felnőtt férfimunkások ra nézve. Tehát a törvény által kötelezőleg előírt munkaszüneteket így figyelembe véve, több mint 12 óra.

10 órás van azon felnőtt férfimunkásoknak a munkaideje is megszabva, akik nővel és gyermekekkel együtt dolgoznak. (Az 1900. márc. 30-iki törvény.) Mindkét törvény alól igen sok kivétel van statuálva. A most említett 1900-iki törvénynek a 10 órát megállapító rendelkezése 1904. óta van érvényben. Ezt a törvényt a munkaadók kijátszzák, mert válaszfalat húznak a nő és a férfimunkások között és ezt a kis változtatást a helyiségen elegendőnek tartotta a semmitőszék, hogy a 10 órás maximális idő felnőtt munkásoknál mellőzhető legyen.

8 órában van a föld alatt dolgozó szénbányászok maximális munkaideje (1905. jun. 29. törvény) megszabva, egy a szenatus előtt fekvő javaslat pedig a 8 órás maximális munkaidőt a földalatti pala- és a fémhányákra is kiterjeszti.

10 órás munkanap javaslat: A kamara által már letárgyalt és a szenatus előtt fekvő javaslat szerint: műhelyekben, gyárakban, bányákban, szállítási és építési vállalatoknál a napi munkaidő 10 órát nem haladhat meg. (Átmenetileg 2 évig 11, a következő 2 évig 10½ órát). Ez a rendelkezés nem terjed ki azokra az üzemekre, amelyek 20-nál kevesebb munkást fog-

*) Paul Louis: Über die Fortschritte der gesetzlichen Regelung der Arbeitszeit in Frankreich. Arch. für Socialwissenschaft 1913. Märzheft.

**) A Commission supérieure du travail jelentése.

*) Sőt egy mai hó is: M. Weber: Der Kampf zwischen Kapital u. Arbeit.

lalkoztatnak motorikus erő nélkül, vagy bár motorikus erőt használnak, a munkások száma 10 alatt marad.

Nem törvény útján, hanem rendeletileg van korlátozva, illetve megszüntetve a munkaidő a következő üzemekben:

A tengerészeti miniszter 1903. január 7-iki körirata szerint az arzenálokban és a katonai műhelyekben – a kikötők kivételével – a munkaidőt 8 órában állapítják meg. (Bull. de l'Off. du Travail 1903. I.)

A posta és táviró üzemében is általános most a 8 órai napi munkaidő.

1906. dec. 15-től kezdve az állami üzemekben és pedig az állami dohánygyárakban és gyufagyárakban, továbbá a pénzverdékben a munkaidő napi 9 órára szállított le, sőt ha a megengedett 40 percnyi szünetet is beszámítjuk, csak 8 óra 20 percet tesz ki a munkaidő naponként.

Jóval magasabb a vasúti munkásoké. Mozdonyvezetők és fűtőké napi maximális 10 (10 nap alatt 100 óra lehet, tehát tulajdonképp, vasárnapot is figyelembe véve több mint 10) és vasúti pályaoörök, jelzőöröké egész napi 12 óra lehet a maximális szolgálat.

Egészségügyi szempontból történt a munkaidő korlátozása az úgynevezett caissonmunkálatoknál.

Egy 1908. dec. 15-iki rendelet a „komprimált levegővel dolgozó üzemekben” a munkaidőt következőképpen szabályozza:

A munkaidő:

8 óra, ha 1 cm ² -re	2 kg. nyomás esik
7 „ „ „	2—2.5 „ „ „
6 „ „ „	2.5—3 „ „ „
5 „ „ „	3—3.5 „ „ „
4 „ „ „	3.4—4 „ „ „

A munkaidőnek az egészség vagy a biztonság okából való korlátozása más iparágakban a rendelkezésünkre álló adatok szerint (Bulletin de l'Office du Travail és Sociale Rundschau) nem történt.

Összefoglalva: elmondhatjuk, hogy a francia közüzemekben a 8 órai munkanap általános, a maximális munkanap a gyáripari üzemekben pedig 10 órát csak kivételesen halad meg, szabály szerint pedig a 10 óra alatt marad.

Folytatjuk.

A munka élet- és kórtana.*

A tőke és a munka harcában a munkaidő a legfontosabb ütközőpontok egyike, melynek tartamát orvosok és szociálpolitikusok újra meg újra vizsgálat tárgyává teszik. Ameddig a munkateljesítéssel járó erőfogyasztás nagyobb, mint a pihenésre rendelt időben az erőgyűjtés, addig a munkaidő leszállítása mindkét harcoló fél érdekében áll. A kérdés nehézsége abban rejlik, hogy a kutatást a munka minőségének és a munkaidőnek számos változatára nézve külön-külön kell végezni és az elfáradás kérdésében a foglalkozás mellett döntő szerepet játszanak gazdasági, társadalmi és egyéni momentumok is.

Az elfáradás a testi vagy szellemi munkának természetes élettani következménye. Ezzel szemben a kimerültség patológus, normális utón ki nem egyenlíthető állapot. Kimerülés esetén specifikus anyagok keletkeznek az izmokban s ezzel együtt jár a dolgozó izmok és zsiradékok fogyása is. A kimerült testrész munkaképessége ennél fogva lassanként teljesen megszűnik. Érdekes, hogy a munkaképesség akkor is szű-

(* Roth E. Zur Physiologie und Pathologie der Arbeit című tanulmánya nyomán.

netel, ha a kimerültség esetén kimutatható anyagot munkaképes izmokba fecskendezzük. Viszont a kimerült izmokban sikerült a kimerüléssel járó anyagot gázmentes sósavoldattal való mosás útján eltávolítani s a munkaképességet helyreállítani.

A munka általában megakasztja a rendes életműködést. Minden izommunka fokozza az oxigénfogyasztást. Ezt a többletet a vér keringési sebességének megfelelő emelkedése fokozza. A mérsékelt gyalogos kétszer annyi oxigént fogyaszt, mint az, aki pihen. Hadgyakorlatok idején a katonák érverése 28-5%-44%-al emelkedik. Hasonló mértékben emelkedik a lélegzetvétel is. *Altwater* és *Sherman* amerikai fiziológusok megfigyelték, hogy 2000 angol mértföldnyi kerékpárversenyen a győztes a hat versenynap mindegyikén kb. 1½ millió méterkilogramm munkát végzett. E munkateljesítéshez kb. 11.000 kalória melegmennyiség volt szükséges, míg a közepes munkát végző felnőtt férfi 24 óra alatt csak 3000 kalóriát fogyaszt. Ilyen óriási erőfogyasztás mellett bőséges táplálkozás sem képes a lényeges súly veszteséget kiegyenlíteni.

A bizonyos mértékben túlhaladó testi munka szellemi munkára is képtelenné teszi az embert. Az érzéki észrevétel folyton fogy, a külső ingerek iránti érzék lassanként megszűnik s a munkás az úgynevezett tanult munka végzésére alkalmatlanná válik.

Kellő pihenés és táplálkozás híján nemcsak kimerültség áll be, hanem gyakran akut vagy krónikus gyaladások is fellépnek a rendkívüli mértékben foglalkoztatott testrészek helyén. Ilyenek a köhordó munkások nyakelferdülése; a kavicsbányászok: fájdalmas vállizomgyulladásai; a bányászok reumája; a kifutók, pincérek stb. lúdlábja; lakatosok, kovácsok visszerei stb. stb. Mennél fiatalabb a munkás, mennél hajlékonyabb a csontváz, annál könnyebben támadnak gyulladások, elferdülések vagy egyéb kóros elváltozások.

Egyes érzékszervek is sokat szenvednek a túlzott munka következtében. A bányászok közt gyakori a vakság, a kovácsok közt a süketség. A finom, sokféle színű selyemszálakkal dolgozó nőmunkások, vagy a fűzőgépek híján alkalmazott befűző gyermekek is szemük világának elvesztésével fizetik meg a gyárnak teljesített szolgálatot.

Az elfáradás egyik káros következményeként sűrűn jelentkezik a szívtágulás, leginkább a teherhordó munkásoknál, kovácsoknál, kifutóknál és kőműveseknél. Ezért kénytelen annyi kovács- és lakatostanonc alkalmaztatása második vagy harmadik évében pályát változtatni, még pedig leginkább a kisüzemekben, mert ezekben kezdettől fogva nehezebb munkára fogják a tanoncot.

A normális munkavégzést biztosító külső tényezők közül különösen kettő nagyon fontos: kielégítő pihenés és jó táplálkozás. Valóban meglepő, hogy milyen hamar nyeri vissza erejét az éheztetés útján kifárasztott izom, ha megfelelő táplálékhoz jut. Vannak üzemek, melyekben föltétlenül jól táplált egyénekre van szükség. Intelligens vállalkozás ez oknál fogva különös figyelmet tanúsítanak munkásaik táplálkozási viszonyai iránt, kivált nagyobb munkateljesítés idején, pl. a nagy áruházakban karácsony előtt. Az angol negyedórás déli szünet szükséges követelménye, hogy a munkás helyben jusson kitűnő táplálékhoz. Kísérletek igazolják, hogy a déli szünetben tett hosszabb gyaloglás a munkaképességet nagy mértékben csökkenti. Feltétlenül kárhoztatandó az az eljárás, amikor a munkaadó nagy forgalom idején csekély pótlék ellenében megrövidíti a déli szünetet. A munkás erejének kímélésére és munkájának könnyítése érdekében az

angol déli szünetet csak rövid munkaidővel dolgoztató nagy üzemekben szabad alkalmazni. Ott is csak úgy, ha. helyben vagy nagyon közel megebédelhet.

Szükségtelen külön hangoztatni, hogy a kimerültséget az egészségtelen környezet, rendellenes testtartás, állandó nagy zaj és éjszakai munka nagyon elősegítik. Ellenben a munka ritmusa, vagyis a munkamenetének megfelelő szünetekkel való megszakítása munkabíróbbá teszi a munkást: ugyanazon idő alatt többet végez, mintha egyfolytában dolgozott volna. Ezt a munkaritmust ritkábban határozhatja meg maga a munkás. Ezt inkább a gépek határozzák meg.

A munkaidő leszállítása tehát nemcsak a munkás jólétét mozditja elő, hanem fokozza a munkaképességét is. Ez a vélemény általánosan kialakult mindennél, ahol a munkaidőt leszállították.

A kimerülés leküzdése ellen jó eszköznek bizonyult a módszeres gyakorlat, az izmok és idegek s főleg a központi szervek alkalmazkodása a magasabbrendű üzemszervezethez, gép menetéhez. Ehhez kell, hogy megfelelő kiválasztás is járuljon. Ifjú és gyengébb munkások, akik magasabb igényű üzemekhez még nem tudnak alkalmazkodni, kisebb munkapenzumot kapjanak s nagyobb munkaintenzitást, ügyességet vagy óvatosságot igénylő munkát csak tanult munkás végezzen. A kevésbé és a teljesen munkaképes egyének különválasztása nagy üzemekben fontos követelménye a munkásvédelemnek. A huzamosabb túlmunka rendszerint helyrehozhatatlan hátrányokkal jár és erősen emeli az üzemi balesetek számát.

Újabban pszichológusok is sokat foglalkoztak a munkások elfáradásának kérdésével s különféle eszközökkel és módszerekkel igyekeznek objektív adatokat gyűjteni arról, hogy az elfáradás milyen hatással van a folyó munka mennyiségére és minőségére. Különösen veszélyesebb üzemekben állandó szakszerű felügyeletet kellene létesíteni erre nézve. A munkáskörökben rohamosan fokozódó idegesség igazolja e kívánalom fontosságát. Minden nagy üzemben kellene orvosokat alkalmazni, akik az említett tüneteket rendszeresen megfigyelnek.

A kimerülés elhárítása szempontjából kívánatos volna még a munkaidőhöz és minőségéhez mért nyári szabadság, amint ezt nagyobb, főleg közüzemek már régebben tényleg engedélyezik is.

Steindl Mátyás.

Várkonyiné Bing Emília: Nők az iparban.

Amikor napjainkban oly gyakran felhangzik a nők ellen a vád, hogy előzönlük a férfipályákat, melyek legtöbbször – részint rátermettségüknél, részint pedig a fizetésüket illetően szerényebb igényeiknél fogva, – szívesen látják őket, altkor talán leghelytelenebbül és legigazságtalanabban az ipari munkásnőket éri az az előbb említett kifakadás, mely voltaképpen nem egyéb, mint burkolt alakja annak a panasznak, hogy a nők leszorítják a férfiakat foglalkozástereikről.

Ezen vád helytelenségének a kimutatását teszi Edith Abbat „Nők az iparban” című munkájának tárgyává, fokozatosan követvén az egyes – a nők által is tömegesebben művelt – iparágak fejlődésének történetét és biztos kézzel rámutatván azokra a döntő bizonyítékokra, amelyek kitüntetik, hogy ha ezen a téren az egyik nemnek a másik által való leszorításáról

szó lehet, akkor az csakis az ellenkező értelemben történhetik, mint ahogy ez közszájon forog. Vagyis – mint számos statisztikai adat is bizonyítja, – míg a kezdetben – egyes kivételes esetektől eltekintve – kizárólag a nők által művelt iparágakban, idővel a férfi munkások száma mind nagyobb mértékben szaporodott a női munkások számának emelkedésénél, addig azoknál az iparágaknál, amelyek eredetileg a férfié voltak és csak idővel váltak részben női munkává is, azoknál – dacára a nők most már másfél százados velemunkálkodásának – még csak meg sem közelítőleg a férfi munkások számával, emelkedett a nőmunkások száma. Végül egy harmadik esetről is említést tesz a szerző, amikor ugyanis a kezdetben a nők által művelt iparágokról, egyidőben teljesen leszorítják a nőt a férfiak és csak idővel tud magának újra tért kivívni azon a foglalkozásteren, mely eredetileg az övé volt, amelyen azonban napjainkban vele együtt – mint látni fogjuk az ő önzetlenségéből kifolyólag – férfiak is munkálkodnak.

De nem csak az tűnik ki a statisztikai adatokból, hogy a nők létszámnövekedése az ipari munkák terén nem áll arányban a férfilétszám emelkedésével, hanem az is, hogy az összes többi – a nő előtt nyitva levő – pályákon nagyobb százalékelemelkedést mutat az utolsó években ezen pályákra törekvő nők száma, mint éppen az ipari foglalkozást űzőké. Tekintve, hogy pl. a tudományos pályák újak a nőknek, míg az ipari munkáság beláthatatlan idők óta nagy részben az ő működési körükbe tartozott, könnyen érthetővé válik ez.

A mondottak főleg Amerika és különösen az Egyesült Államok viszonyaira jellemzők, azonban némi módosítással akármelyik más kultúrállam, főleg pedig mezőgazdasági állam viszonyaira is ráilleszthetők. Azért hangsúlyozandó a „mezőgazdasági” jelző, mert, mint jól tudjuk, Amerika lakosságának az őstermelés volt eredetileg a főfoglalkozási ága és csak később – jóval a politikai függetlenségének kivívása után – kezdett a gyáripar – az őstermelés mellett – fellendülni, hogy aztán rohamosan érje el azt a diadalmasan magas fokát, amelyen napjainkban már áll. Természetes tehát, hogy az ilyen, földművelésre alkalmas területeken a férfilakosság akkor használja ki helyesen idejét és erejét, ha enged a természet ujjmutatásának és a jótékony anyaföld rejtett kincseit aknázza ki, a gyengébb szervezetű nőre hagyván – a kevesebb fizikai munkát megkívánó – házi munkák végzését, melyek közt első helyen kell megemlítenünk a házi ipari munkákat, amelyekből fokozatosan kifejlődött a mai virágzó gyáripar, melyen, mint már említettük, többé nem a nők vannak túlszámban, mint hajdan a házi ipar művelésénél.

Az egyes kivételes esetektől eltekintve, kizárólag a nők által művelt háziipar-munkálatok közül legelső helyen a fonást és szövést tárgyalja a szerző, mint, amely rendkívül fontos munkálatoknak lekötő érdekességű fejlődése egyik legszemmeláthatóbb példáját adja az író az állításának, hogy vannak iparágak, amelyeket eredetileg a nők műveitek és csak jóval később foglalták el helyeiket nagyrésztben a férfiak. Eleinte csakis saját családi használatukra fontak és szöttek a nők, míg később már kezdett a megrendelésre való dolgozás is divatba jönni. Még pedig vagy egyenesen az illető egyes megrendelőknél szállították a kész anyagot, vagy pedig üzletembereknek, akik azután tovább eladták a készítményeket. Ezeket az üzletembereket nevezhetjük a későbbi manufaktúristák és a mai gyárosok őseinek. Mert ezek aztán idővel he-

*) Women in industry by. Edith Abbat.

lyiségekben szövőszékeket állítottak fel és míg a fonást továbbra is a nők végezték, legnagyobb részt otthonukban, addig a nagyobb fizikai munkát megkívánó szövést, akkor – a manufaktóriumokban – nagyrészt férfiak látták el. Idővel azonban – a XVIII. század vége felé – használatba jött az első fonógép és azontúl már csak mindig kevesbedő része a nőknek üzi otthon a lassú, fáradságos és rosszabbul fizetett kézifonást. De nem kell azt hinnünk, hogy most már felhagynak foglalkozásukkal a nők. Sőt ellenkezőleg. Követik azt új lakhelyére a fonógépek mellé is, meghagyván a férfiakat előbbeni hivatásának, a földmivelésének. Ennélfogva mind a két foglalkozási ág ki van aknázva, ami az államnak nagyon nagy jövedelmi többletet jelent. (Másképp áll ez a kérdés épen ezen a non ton Angliában, amely – mint jól tudjuk – főleg iparúzó állani és tekintve, hogy a földmivelésre nem kínálkozik elég tér és alkalom, sok a férfi, aki az ipari munkára rá van szorulva.) Nem érdektelen megjegyeznünk, hogy a közvélemény csak pártolja ezekben az időkben a nők foglalkozását és alig győzi őket biztatni, hogy ne éljenek tétlenül, hanem dolgozzanak, nehogy másoknak terhére legyenek. Sőt még jobb módú nők is, főleg azonban lányok – mint ahogy ebben az időben általában inkább lányokat találunk a fonógépek mellett – felkeresik egy időre a fonógyárakat, amelyek közül több – egyes helyeken – idővel bizonyos tudományos tanfolyamokkal van összekötve, úgy, hogy nem egyszer a fonógyári munkásnők-közül neveznek ki más városba iskolai és más fonógyári tanítónőket is. Vannak azután más lányok, akik valamely nemes célra való pénzgyűjtés céljából dolgoznak egy darabig, míg még mások, akik tanulmányaik folytatására akarnak pénzt gyűjteni. Ez utóbbiak főleg nagy számmal vannak. Nem csoda tehát, ha ebben az időben a fonógyárak nagy tiszteletnek örvendtek és sok helyen a fonógyárak voltak a női szellemi élet központjai. Mindezek a most felsorolt nők közt nagyon sok a vidéki, akiknek a számára az illető fonógyári testület teljes ellátást nyújtó, jutányos áru otthonokat alapított, amely otthonoknak a vezetését vállalkozóbb szellemű nők végezték. Ezek az otthonok a „boarding-house” elnevezést viselték. Azonban sem ezekben a boarding-houseokban, sem pedig a fonógyárakban nem mondhatók elsőrangúaknak az egészségügyi viszonyok, arról nem is beszélvén, hogy a munkaidő milyen hosszú és fárasztó. Hogy mégis minden zúgolódás nélkül túrték el ezeket a nehézségeket a munkásnők, annak abban leljük a magyarázatát, hogy ezt az állapotot, mint már említettük, legnagyobb részük csak ideiglenesnek tekintette. Önkéntelenül felmerül tehát a kérdés, hogy a mai egészség- és munkaügyileg sokkalta javított fonógyári viszonyokat a gyárosok jóindulatának vagy pedig valami más tényezőnek köszönhetik-e a munkások? Es ennek a kérdésnek a tanulmányozásánál teljes egészében tárul elénk az az érdekes átalakulás, amelyen a fonógyári munkásnők minősége hanyatlókéig átment az utolsó fél évszázadban. Mert, mint láttuk, az első fonógyári munkásnők lassanként elhagyják a gyárakat, legnagyobb részük azért, hogy a mechanikus munkát szellemivel cserélje fel és üresen maradt helyeikbe már többé nem ezeknek – az előbb emiített nőknél: – az utódai jönnek, hanem a bevándorlók, azoknak feleségei és gyermekei, akik mindnyájan munka nélkül állanak az új hazában. Főleg örömmel vétetnek fel a bevándorlóit férfiak, akik nagyobb fizikai erejüknel fogva jobban tudnak az egyes nehezebben kezelhető gépekkel, – amilyen mindig több és több van használatban – banni. Mindezek az

új munkások és munkásnők azonban már nem csak ideiglenesnek tekintik foglalkozásukat, minélfogva nem nyugszanak belé a rossz gyári viszonyokba. Erélyes fellépésükkel sikerül is aztán nekik helyzetükön javítani. Ezek a munkásnők azonban már nem állanak többé tudományozomjas fiatal lányokból, hanem gondúzott és a mindennapi kenyérért való dolgozásra rászorult asszonyokból, úgy hogy ezeknek a fonógépek mellé jutásából nagyon leromlott a szellemi nívouja a gyáraknak, amelyek azelőtti munkásnői közt kereshetjük a mai, tudományos pályákon működő nők, őseit. Azonban nemcsak a fonógépek mellé kerültek a gyárakban a bevándorlottak, hanem bekerült a szellemileg alacsonyabb fokon álló elem a szövőgépek mellé is, amely szövőgépek csak jóval később, mint a fonógépek – ugyanis a XIX. század húszas éveiben – szorították ki helyéből a szövőszéket és bírták rá a nőket, – akik a fonógépek életbe jötte óta igen nagy számban üzték otthon a szövés mesterségét megrendelésre, – hogy foglalkozásukat az immár fonó- és szövőgyárakba kövessék. Tekintve azonban, hogy a szövőgépek fejlődésének folyamán mind nagyobb testi erőt kívántak meg a kezelésükhöz, ezen a téren a bevándoroltak közül leginkább a férfiakat foglalkoztatták és hovatovább mindinkább őket foglalkoztatják. Látjuk tehát, hogy a fonás és szövés iparágán, mely kezdetben a nőké volt, mint adják át lassankint helyeiket a nők, – részint saját jószántukból, főleg azonban a gépek kezelésének nehezebbé válása következtében, – a férfiaknak. Ugyanezzel a jelenséggel, vagyis a férfiaknak időbeli túlszámba jutásával, találkozunk a varróipar terén is, amely, mint tudjuk, eredetileg szintén csak a nők hatáskörébe tartozott. Ennek az iparágak a történetére azonban már nem terjeszkedik ki a szerző, lévén ennek fejlődése és elágazásai „tulbonyodalmasak”, hanem csak az egyik alosztályával foglalkozik, ugyanis a kész férfi- és női ruhák készítésének történetével, amely legszemmeláthatóbban bizonyítja az író az állítását, hogy erről a pályáról is a férfiak szorítják le a nőket, amennyiben napjainkban nemcsak a kész férfiruhákat nagyrészt, hanem még jórészt a kész nőiruhákat – főleg kabátokat – is férfiak készítenek, és amely a varróipar többi ágához hasonlítva a legérdekesebb átalakulásokon ment át, bárha korántsem olyan érdekesen és okszerűen, mint a fonó és szövőipar fejlődése, amely az összes többi iparágaknál is eredetibb változásoknak volt alávetve. Ez az oka, hogy a szerző is vele foglalkozik legrészletesebben és róla van a legtöbb mondanivalója.

Miután így letárgyalta a szerző azt a két fontos iparágat, amelynek művelése kezdetben kizárólag a nők munkásságára volt bízva, amelyen azonban idővel a férfimunkások száma jobban emelkedett a nőmunkásokénál, áttér azokra az iparágakra, amelyek eredetileg a férfié voltak és amelyekkel csak idővel és akkor is csak egyes részekkel kezdtek el a nők foglalkozni és foglalkoznak még ma is, azonban a férfiakénál összehasonlíthatatlanul kisebb létszámemelkedésben. Ezek az iparágak a cipőkészítés és a nyomdászat. A kettő közül az előbbinek, – amellyel bővebben is foglalkozik a szerző, míg az utóbbival csak igen röviden végez, – a fejlődése érdekesebb és a nőkre nézve fontosabb is, amennyiben több nő nyert és nyer is alkalmazást a cipőkészítésnél, mint a nyomdaipar terén. Bárha itt is elég szép a női foglalkozások száma. A nőknek a cipészeten való foglalkoztatása akkor kezdődött, amikor a cipőkészítés terén életbelépett az úgynevezett „team”-rendszer, amely alatt azt a munkamegosztást kell értenünk, amikor nem egy egyén készíti az

egész cipőt, hanem a cipőkészítés minden egyes fázisát különböző és épen arra a részre begyakorolt egyének látják el. Annak a 4-5 embernek az összességét, aki egy cipőt – az új rendszer alapján – elkészíteni képes volt, nevezték egy teamnek. A teamek tagjai közt találjuk az első cipőkészítőket, akik azonban, bármelyik teamet is nézzük, mindig egy és ugyanazt a munkát, a cipőfelsőrészeknek az összevarrását végzik. Ennek abban leljük a magyarázatát, hogy ez a legkönnyebb része volt a cipőkészítésnek és a legkevesebb begyakorlást ez igényelte. Mert a nők, – abból a szempontból, hogy úgysem a cipőkészítést tekintik életcéljuknak, – a hosszú legénykedést, – a munka nehezebb részébe való begyakorlást – nem csinálták végig. Később – a gépek életbelépése után – továbbra is ez a része a cipőkészítésnek maradt a legkönnyebb és legegyszerűbben elsajátítható, úgy hogy továbbra is ez maradt a nők kezében, minélfogva levonhatjuk azt a tanulságot, hogy attól a naptól fogva, mikor a nők először kezdtek el a cipőkészítéssel foglalkozni, egészen napjainkig, csak eszköz, de minőség tekintetében nem változott a nőknek ezen az iparág terén kifejtett munkássága.

Még érdemes megjegyeznünk, hogy míg az összes többi iparágakat kisebb-nagyobb mértékben idővel bevándorolt munkások és munkásnők lepték el, addig a cipőkészítők közt, – talán az ezen munka egyes részeiben nagyobb begyakorlást, de minden részében különös ügyességet megkívánó volta miatt, – még napjainkban is csak bennszülötteket találunk.

Ezek után a jelzett harmadik esetet veszi tárgyalás alá a szerző, amidőn ugyanis egy iparágak – még pedig a cigarettakészítésnek – a terén, – bárha tudjuk, hogy még nem régen férfiak üzték ezt a foglalkozást, – napjainkban főleg nőket találunk, aki Ívről azonban kimutatja az írónő, hogy csak jogos birtokukba léptek vissza, amidőn ma ők készítik legnagyobb részben a cigarettákat, mert ez az iparág eredetileg az ő hatáskörükbe tartozott és csak idővel vált, – egyes részeiben, később egészen – férfimunkává. Még pedig – ezen a téren – főleg bevándorolt férfiakat foglalkoztattak, akik a cigarettakészítésben, még hazulról, rendkívül ügyesek voltak. És ezeknek a férfiaknak a helyeit foglalják el későbbben a bevándorolt – legnagyobb részben cseh – nők, akik már a hazájukban is üzték ezt a foglalkozást és akik még az előttük foglalkoztatott férfiaknál is ügyesebbek a cigarettakészítésben, miáltal – az állam nagy hasznára – még rohamosabban hanyatlik – az ügyes férfimunkások foglalkoztatása óta amúgy is csökkenő – külföldi cigarettabehozatal. Ezek közül a munkásnők közül azután többen megtanítják a cigarettakészítésre a férjeiket is, akik otthon más foglalkozást üzték és akiket az új hazában szívesen alkalmaznak asszonyaik mellett. Látjuk tehát, hogy habár nagy számban, de már nja*? mint hajdan, kizárólag a nők készítik manapság a cigarettákat, hanem saját jószántukból beengedték maguk mellé erre a mesterségre a férfiakat is kerülni.

Ennek a most letárgyalt öt iparágak a történetével foglalkozik kisebb-nagyobb részletességgel a szerző. Megjegyzi még ezután, hogy találunk még női munkásokat más iparágak terén is, de napjainkban is csak olyan gyér számban, mint amilyenben azelőtt is munkálkodtak, úgy hogy ezekről som mondhatjuk., hogy a férfiak elől elveszik a kenyeret.

Ezek után tehát megállapíthatjuk, hogy a szerző sikeresen oldotta meg kitűzött feladatát, amennyiben sikerült neki a dolgok alapos ismerésére valló és szá-

mos statisztikai adattal támogatott művében – az ipari munkásnőkre vonatkozólag – megcáfolni azt – a már e sorok legelején említett – elterjedt kijelentést, hogy a nők leszorítják a férfiakat foglalkozásaik teréről.

SZEMLE.

A német császár uralkodói jubileuma nagy-szerű alkalom volt annak az óriási anyagi és erkölcsi haladásnak a kitárására, amelynek az utolsó 25 évben a német birodalom szintere volt. Természetesen döntő része nem lehet ilyen arányú föllendülésben egy embernek, még hogyha korona van is a fején, de azért nem lehet és nincsen is ok lekicsinyelni II. Vilmos császár érdemeit. A munkásság politikai pártjával szemben ugyan leplezetlenül adott többszörönte kifejezést antipatiájának, sőt nem ritkán megvetésének is, de magával a munkásosztállyal szemben mindenkor a legmelegebb együttérzés jeleit tanúsította. Nem ennek a kifejezése ugyanaz a bámulatos szociálpolitikai alkotássorozat, amellyel Németország elől halad az összes kulturnemzetek között, de tagadhatatlan, hogy sok minden nem jöhetett volna létre vagy nem jöhetett volna létre mai alakjában, ha a császár rokonszenve és hajlandósága nem lett volna a szociálpolitikáé. E hajlandóságának már trónralépése első perceiben kifejezést adott, amidőn 1888. június 25-én az első országgyűlési trónbeszédében arra kérte föl a birodalmi törvényhozást, hogy „törekedjék a munkásosztálynak annyi védelmet nyújtani, amennyit csak nyújthat a gyöngének és szorongatottnak a létért való küzdelemben”. Még határozottabban adott szociálpolitikai érületének kifejezést 1890-iki híres rendeletében, amelyben erős szavakkal vezeti be az eljövendő évtizedek szociálpolitikai alkotásának a korszakát. A kereskedelem- és közmunkaügyi miniszterhez intézett rendelet szövege így hangzott:

„Trónralépésem alkalmával kinyilatkoztattam elhatározásomat, hogy tovább fogom fejleszteni törvényhozásunknak azt a működését ugyanabban az irányban, amelybe az Úrban elhunyt Nagyatyám a gazdaságilag gyöngébb népréteg oltalma végett a keresztény erkölcs tan értelmében terelte. Bármennyire értékesek és eredményesek is a törvényhozás és kormányzat eddigi intézkedései a dolgozó osztály helyzetének a javítására, mégse oldják meg egészen azokat a feladatokat, amelyeket Én tűztem ki magam elé. A munkásbiztosítás további kiépítése mellett vizsgálat alá kell venni az ipartörvény fennálló rendelkezéseit a gyári munkások viszonyai tekintetében, hogy igazság té^sék az e terén hangossá vált panaszoknak és kívánásoknak, ha azok alaposak. Ennek a vizsgálatnak abból kell kiindulnia, hogy az államhatalom feladata a munkaidőt és a munka módját akképen szabályozni, hogy az egészség fentartásának, az erkölcs parancsainak, a munkás gazdasági követelményeinek és törvényben biztosított egyenjogúság iránt való igényének elég tétessék.

A munkaadó és munkás közötti béke ápolása végett törvényes intézkedésekkel kell biztosítani a formákat, amelyek között a munkások bizalmi embereik által részt vesznek a közös ügyek szabályozásában és amelyek szerint ezek feljogosítottak érdekeik védelmére úgy a munkaadókkal, mint kormányom szerveivel való tárgyalások alkalmával. Ilyen berendezéssel

keli lehetővé lenni a munkásnak, hogy kívánságait és panaszait szabadon és békésen kifejezésre juttathassa és alkalmat szolgáltasson az állami hatóságoknak, hogy folytonosan alkalmuk legyen a munkásság helyzetéről tájékozódni és vele érzelmi közösségben maradni.

Az állami bányákat a munkásvédelem tekintetében mintaintézetekké fejlesztve kívánom látni, a magántulajdonban lévő bányákat pedig szerves összefüggésbe akarom hozni bányahivatalaimmal egy az iparfelügyeletnek megfelelő ellenőrzés létesítése végeit, amint az 1865-ig is fennállott.

E kérdések előzetes megtanácskozása végett óhajtom, hogy az államtanács elnökletem mellet mindazon szakemberek bevonásával összeüljön, akiket e végből meg fogok hívni. Ezek kiválasztása rendelkezésem szerint fog történni, stb.”

A dolog teljes méltatása szempontjából az se egészen közömbös talán, hogy 25 év előtt a szociálpolitika még nem volt annyira egy a szociáldemokráciával, mint manapság, sőt nem egy szociálpolitikai intézkedésnek még a szociáldemokrata agitáció határozott el-
lenszenvével kellett megküzdnie.

Szakszervezeti krónika.

Nagybritannia. A községi munkások szervezete mostanában tartott szervezeti gyűlésén elhatározta, hogy a munkaspárthoz és a szakszervezeti kongresszushoz csatlakozik. Tagjainak száma 17,000-ról 21 ezerre emelkedett.

A szálloda- és vendéglőalkalmazottak sikeres mozgalma ellen, mellyel rövid idő alatt több helyen a munkaidő-törvény módosításának kilátásba helyezését érték el, a vállalkozók erős védelmi szervezetet alakítottak. Fekete listákat terjesztenek, melyekbe mindazon alkalmazottak neveit foglalták bele, kik akár közvetlenül, akár közvetve résztvettek a munkabeszüntésekben, hogy e névsorok segítségével véget vessenek a mozgalomnak és a szakszervezetnek. A londoni szakszervezeti kartell és szövetség nagymérvű támogatást biztosítottak a szállodai alkalmazottaknak a fekete listák elleni küzdelemben. A vállalkozók viszont úgy igyekeznek magukon segíteni, hogy a kontinensről nagy számú fiatal, dolgozni akaró munkást hívnak vállalataikba. A sárga szövetségek is nagyban segítettek a vállalkozókat, de a Nemzetközi Iroda hathatós intézkedései folytán e sztrájkbontók foglalkoztatása nagyon megcsappant, ami természetesen nagy előnyére válik a mozgalomnak.

A munkaspárt törvénytervezetet nyújtott be a parlamentben, mely minden mezőgazdasági munkás számára hetenként egy szabad félnapot biztosít és munkabérvivatalok felállítását határozza el. A hivatalos statisztikai összeállítások alapján e munkások átlagos heti bére, mindent beleszámítva 21 koronát tenne ki. De ezen adatokat túlzottaknak mondják, mert legnagyobb részét a vállalkozók bemondásain alapulnak.

Norvégia. A norvég parlament a kormány javaslatára elhatározta, hogy a kereskedelemügyi minisztériumban a szociális kérdésekkel foglalkozó szakosztályt állít fel. Ezen feltétel alatt vállalta el Gasberg, a mostani kereskedelemügyi miniszter, a munkásdemokraták vezére a kereskedelmi tárcát.

Ausztria. Az építőmunkások bérmozgalma, melyben körülbelül 150,000 munkás vett részt, több mint hat hónapi tárgyalások után békés kimenetelű volt. Az új bérszerződések, melyek 3 évi érvényenél bírnak, az eddigieknél jóval magasabb bért biztosítanak a mun-

kásuknak. Wienben sikerült a 9 órás munkanap megállapítása és az ország többi részében is munkaidő-leszállításokat és más jelentékeny javítást értek el.

Franciaország. A havre-i bejegyzett tengerészek, kikötőmunkások, vitorlakészítők, szénmunkások, fuvarosok, segédmunkások stb. szervezetei elhatározták, hogy egységes ipari szervezetbe olvadnak egybe. E példát minden bizonnyal a többi kikötők munkásai is követhetik és így elősegítik a francia szállítások egységes szervezetét.

Északamerikai Egyesült Államok. A chikagói villamos-kocsivezetők és kalauzok nagy harca egy választott bírósági döntéssel nyerte befejezését, mely szerint a harcban részt vett 11,000 munkás óránként 1-2 centnyi béremelést kap. Most az órabér tehát az első három hónapban (mint eddig) 23 cent, a második regeclévben 25, a második félévben 26 cent. Innen a 6-ik szolgálati évig 32 centre emelkedhetik. A többi személyzet átlag 8%-os béremelést ért el. — I.

A vas- és fémipari munkások 1912. évi bérmozgalmairól közöl jelentést a „Vas- és rém-munkások Lapja”. A terjedelmes jelentésből közöljük a következőket:

„A bérmozgalmak száma 1912-ben 1910 és 1911-hez viszonyítva, emelkedett, amennyiben 1910-ben összesen 23, 1911-ben 99, míg 1912-ben 103 bérmozgalom volt. A bérmozgalmakban résztvettek száma azonban csökkent, amennyiben 1911-ben 11.154-en, 1912. évben pedig 10.564-en vettek részt bérharcokban, vagyis 590-nel kevesebben, mint 1911-ben. Tetemes emelkedés mutatkozik azonban a kifizetett sztrájksegélyekben, míg ugyanis 1911-ben 42.756 korona 63 fillért fizettünk ki sztrájksegélyekben, addig az 1912-ben kifizetett sztrájksegély 81.690 korona 9 fillért tett ki. Az emelkedés 38.833 korona 46 fillér.

Hogy a munkáltatók támadásai, illetőleg elszánt és sokszor igen makacs ellentállásai dacára 1912-ben igen szép sikereket értünk el, azt nem utolsó tényezőnek annak lehet betudni, hogy a végrehajtott bizottság működése következtében mind ritkábban fordulnak elő az úgynevezett „vad sztrájkok”; szaktársaink kezdenek hozzászokni a rendhez és a fegyelemhez; másrészt a szervezett vasmunkások számának emelkedése is nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a sztrájkok terén a múltban tapasztalt túlkapasok jórészt megszűntek. Ezen a téren azonban még igen sok tennivalónk van. Szaktársaink, bár a szabályok betartásával, sokszor olyan sztrájkokba bonyolódnak, amelyek egy kis higgadsággal és körültekintéssel elkerülhetők lettek volna, másrészt azt is tapasztaltuk, hogy munkástársaink sok esetben figyelmen kívül hagyják a konjunktúrális viszonyokat és minden jó-akarátú tanács dacára, arra való hivatkozással, hogy szabályszerűen be van a harc jelentve, beszüntetik a munkát, amikor pedig ezt a rossz üzletmenet nem igazolja. Az ilyen harcok rengeteg munkabérvesztéssel járnak, az abban résztvevők a harc eredményességéért olyan áldozatokat hoztak, amelyek nem állanak arányban az elért eredménnyel és amely harcokkal igazán csak a zászló becsületét sikerült megmenteni.

A munkarövidítés terén az elért eredmények lényegesen kisebbek, mint 1911-ben. A heti munkarövidítés heti 33 órát tesz ki, szemben 1911-gyel, amely évben heti 5415 órával sikerült a munkaidőt megrövidíteni. Figyelembe keli azonban venni a munkaidő-rövidítés iránti törekvésnél azt a körülményt, hogy 1911-ben a budapesti gyáriparban általában sikerült a heti munkaidőt 60 órától 57 órára leszállítani, ami egymagában minden gyáripari munkásnak heti 3 óra munkaidő-rövidítést jelentett.

A munkabéremelkedés terén 1911. évvel szemben lényeges emelkedés mutatkozik. A mozgalmak révén elért munkabértöbblet 1912-ben 13.640 korona 56 fillért tesz ki, szemben 1911. évvel, amikor 11.070 korona 16 fillérel emelkedtek a munkabérek, illetőleg a keresetek. Az emelkedés 1912-ben 2570 koronát tesz ki. „

Tegen szép eredményeket sikerült elérnünk a munkabeszüntetésnélküli bérmozgalmakkal, amelyeknél a heti bér-

emelkedés 11.368 koronát lett ki". A jelentés ezután, a kollektív szerződésről, melyek legnagyobb része vidéken kötöttek, és a kizárásokról számol be. A Magyar Vasművek és Gépgyárak által rendezett kizárások kudarcot vallottak a munkások összetartásával szemben.

Az üzleti záróról szóló javaslatot lapunk május 5-iki számában teljes szövegében közöltük. A munkásügyi bizottság által a képviselőház elé terjesztett szöveg a következő módosításokat tünteti fel:

Az első szakasz második bekezdése helyébe ezeket a szavakat iktatta:

„Szombaton az üzletek legkésőbb este ½10 óráig tarthatók nyitva.”

Az első szakasz harmadik bekezdését elhagyta a bizottság.

Az első szakasz végére hozzáillesztette a következő rendelkezéseket:

„Élelmiszereket vagy állami egyedárúsági cikkeket árusító üzletekből abban az időben, melyben csakis ezek az üzletek tarthatók nyitva, kizárólag élelmiszerek vagy állami egyedárúsági cikkek árusíthatók. Minden más cikk árusítása tilos.

Addig, míg a nyílt árusítási üzleteket (boltokat) e törvény rendelkezései értelmében zárva kell tartani, amennyiben az illetékes II. fokú iparhatóság egyes cikkek tekintetében kivételt nem tesz, az utcai árusításnak is szünetelnie kell.

Azok az üzletek, melyek a közönségnek helyben való elfogyasztásra szolgáltatnak élelmi cikkeket, az élelmiszer-üzletek zárva tartására, nézve előírt idő alatt az utcán át csak italokat és oly ételeket árusíthatnak, melyeket üzemük körében maguk állítanak elő.”

A javaslatot lényegében ilyen módosításokkal időközben a képviselőház is elfogadta.

Az öttagú munkáscsalád heti élelmének ára. Az alanti táblázatban közöljük az öttagú munkáscsalád heti élelmének árát. A mennyiség tudvalevőleg úgy van megállapítva, hogy a hivatalos tudomány által szükségesnek megállapított fehérje, zsír és szénhidrát-mennyiségét tartalmazza. Az árak a vásárcsarnoki hivatalos árjegyzés szerint vannak föl véve és pedig az ottani föltüntetett legmagasabb és legalacsonyabb ár számtani közepese.

Az árak az év eleje óta a következőképp alakultak:

Mennyiség kgr.	1913 január 4.		1913 június 3.	
	egységár fillér	összeg fillér	egységár fillér	összeg fillér
2 II. marhahus	202	404	206	412
1 II. disznóhus	200	200	194	194
1 kolbász füstölt	220	220	220	220
½ szalonna füstölt	202	101	212	106
½ disznózsír	188	94	180	90
18 barna kenyér	23	432	23	432
10 burgonya, rózsa	11·5	115	11	110
2 savanyu káposzta	28	56	26	52
2 bab, fehér apró	44	88	44	88
1 cukor	91	91	86	86
3 tojás darabja	10	30	7	21
7 tej, liter	31	217	31	217
	összeg K	20·48		20·28

Ebből kitűnik, hogy az év eleje óta az élelem költsége 1%-kal csökkent; a csökkenés túlnyomóan a főzelékek és cukornál állt be; a húsneműek ára, nem változott.

Ugyanez az élelmiszer-mennyiség volt:

1901. évi átlag	14.64 korona,
1913. január 4.	20.48 korona,
1913. április 4.	20.21 korona.

Az 1901. évi árakhoz képest tehát az emelkedés 40% (Népszava.)

A közveszélys munkakerülőkről szóló javaslatot mindkét Ház letárgyalta. Bírálataival a javaslatnak – melynek teljes szövegét lapunk május 5-iki számában közöltük – lapunk legközelebbi számában dr. Rónai Zoltán úr foglalkozni.

Tiltakozás az eugenika ellen. Alfred Russel Wallace, a 93 éves angol természettudós és talán Darwinnal egyenrangú nagy kutató ugyancsak erélyes szavakkal hártotta el magától az eugenikával való közösséget, amelyet beleegyezése nélkül selekció-teoretikus munkái alapján akartak reáruházni. Wallace-t valóságos dühbe hozta, hogy őt valaki „nagy eugenikus”-nak mondotta. „Hol képviseltem én – kiáltott föl – ilyen bárgyú teóriákat. Soha, se szóval, se tettel nem támogattam efféle kuruzslásokat. Az alkalmazatlan kiválasztása csak ürügy egy orvosi zsarnokság létesítésére, pedig már épen elég ilyenfajta zsarnokságunk van. Épen most adnak a tébolydákrol szóló törvények veszedelmes hatalmat az orvosi cimboraságnak. A világnak nincsen az eugenikusokra szüksége, hogy rendbe jöjjön. Adjanak a népnek jó életföltételeket, javítsák meg a környezetét, amelyben él és minden a legmagasabb tökéletesedés felé fog törekedni. Az eugenika egyszerűen egy állítólagos tudományos papság üzleti beavatkozása. Nincsen igazán rossz nép és senki sincs végképen túl a javulás lehetőségén. Ez az a pont, amelyben egész büntetőrendszerünk elhibázott. Úgy bánunk a foglyokkal, minthogyha született gonosztevők volnának. Pedig egészen rossz ember nincsen a világon, csak a jóságnak van különböző fokozata.” Hát ennyire talán azért nincsen az eugenika!

A társzláda antidiluviámis intézménye, ez a szociálpolitikai szörnyesülött ott, ahonnét átvették, Ausztriában is végnapjait éli már. Nemrégiben tanácskozott a bányamunkások szociális biztosítása tárgyában a hivatalos munkaügyi tanács, amelyben tudvalevőleg a munkásság is kellő módon képviselve van. E tanácskozás nem csupán tárgyánál fogva érdekes, hanem lefolyásánál fogva is. A kormány ugyanis az új biztosítási intézmény szervezetére vonatkozólag egy új alakulatot proponált, amely szerint az igazgatás egy harmad részben a munkaadók, egy harmad részben a munkások választottai és egy harmad részben a kormány által kijelölt szakemberek kezében volna. Ez a terv azonban heves ellenzésre talált és a többek között a munkaügyi tanács megteremtője, dr. Baernreither volt kereskedelemügyi miniszter is felszólalt ellene, mert abban a nézetben volt, hogy a kormány által delegált szakemberek nem szívesen tolatnák be magukat a két összeütköző érdek közé. Hosszú vita után végre egyhangúlag megállapodtak abban, hogy az igazgatásban kétharmad részben lesznek a bányatulajdonosok és egyharmad részben a munkások képviselve. A szociáldemokrata csoport szószólója dr. Karpelesz is elismeréssel szölt erről a megoldásról, amely szerinte alkalmas lesz a kölcsönös megértésre.

A párisi lakásinség fölött nem győznek eléggé siránkozni Franciaországban azok, akik szociálpolitikai témákkal foglalkoznak. Egyre kevesbedik az olcsó lakások száma, mert az ilyen egészen olcsó laká-

sokat tízezresei rombolják le és csak sokkal kisebb mennyiségben épülnek ilyenek újonnan. Ha pedig ennek a panasznak számszerű indokolását vizsgáljuk, meglepő jelenségekre bukkanunk. Kiderül, hogy a párisi háztulajdonosok tiszta nyeresége 1901. óta 4.30 százalékról 6 százalékra emelkedett, hogy a külső részekben 1912-ben egy szoba konyhás lakás átlagos évi bére már 250 korona, 1 szoba, konyha és kamara évi bére 280 korona, 2 szoba, konyháé 380 korona, 3 szoba, konyháé 500 korona! Ennek a „szörnyű” drágaságnak azután meg is vannak a maga szomorú következményei a túlzásfolttságban. Az 1911. március 5-én eszközölt fölvétel szerint 234 ezer ember vagyis a lakosság 8.3 százaléka lakott több mint másodmagával egy szobában! Nos, mit szólunk ehhez mi budapestiek, akiknél három szobás lakás 1500 koronába kerül és ahol nyolcad meg tizenhatodmagukkal laknak az emberek egy szobában és a lakosság nagy többsége lakik többedmagával egy szobában?! Mikor fognak a mi lakásviszonyaink oda följavulni, ahova a párisi lakásviszonyok lesüllyedtek?!

Banktisztviselők bizalmi-testülete. A pénzügyi tisztviselők mozgalmára több fővárosi nagy bank elhatározta, hogy a tisztviselők és az intézet között levő viszony rendezésére szolgálati pragmatikát készít. Amint jelentettük, először a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank adta ki az új szabályzatot; most pedig a Magyar Általános Hitelbank reformálta meg a tisztviselők és az igazgatóság egymáshoz való viszonyát. A tisztviselők kívánságának közvetítésére Bizalmi Testületet létesítettek; a testületbe a bank minden osztálya egy-egy képviselőt delegált, kit titkos szavazással választottak meg. A testület azután a tisztviselő-ka r vagy csak egyes tisztviselők kívánságát előterjeszti az igazgatóság illetékes tagjának s a. kérőiem teljesítése felől vele tárgyal. (Magy. Keresk. Lapja.)

A jövő szociálphysiologiájáról ír G. P. Zeliony az Archiv für Rassen- und Gesellschafts-Biologie-ba. A természettudományi módszer az emberek közötti kölcsönös vonatkozások tanulmányozásánál csak akkor használható fel, ha a tekintetbe jövő jelenségek fizikai (fiziológiai) oldalának a tanulmányozására szorítkozunk csupán. Ez a természettudományi módszer természetéből folyik, amely csak annak a. kutatását engedi meg a kutatonak, ami az ő tapasztalatának tárgya, lebet (jelenségek); ezzel azután egy más emberpsychéje a kutató részére e tekintetben hozzáférhetetlen.

Evvél szemben az emberek (illetőleg az állatok) kölcsönös vonatkozásainak physiologiai oldalára vonatkozó kutatások lehetségesek. Ugyanígy jár el a modern physiologia, amelynek tárgya lehet az egyes egyén. Ez azokat a törvényeket kutatja, melyekkel az egyéneknek a környezetükre irányuló visszahatásai történnek és így a jelenségeknek csupán a fizikai oldalára szorítkozik. Azt a tudományágat, amely a környezet és az emberi közületek kölcsönhatásaival foglalkozik, kollektív fiziologiának lehetne nevezni. Azt a tudományt pedig, amely az embereknek egymással való kölcsönös vonatkozásait (a psychikai oldaluktól eltekintve) tárgyalja, társadalmi physiologiának lehetne hívunk. Ez az utóbbi tudomány az emberi viselkedés törvényeinek (etnológia) ismeretén alapszik, de vannak különös kutatási céljai is.

Egyik alapfogalom, amelylyel az ethológia dolgozik, a reflexnek, mint a szervezet oly visszahatásának a fogalma, amely az idegrendszer közvetlen rész-

vételével megy végbe (egészen eltekintve attól, hogy az öntudatnak is van-e szerepe, avagy nincs).

Ebből az következik, hogy az alaptények, amelyek a társadalmi fiziologia tartalmát alkotják, az emberek egymás közötti reflektórius kölcsönhatásainak birodalmából erednek. A társadalmi physiologist főképen azok a. komplikált reakciók fogják foglalkoztatni, amelyekkel psychikai folyamatok vannak egybekapcsolva.

Amint manapság a psychológus bajosan boldogulhat a fiziologia ismerete nélkül, a jövőben majd a szociologia terén sem lesz eredményes munka lehetséges a. társadalmi fiziologia fényeinek kellő ismerete nélkül. Viszont a társadalmi fiziologiának a társadalmi lé), ktan által való támogatása is elképzelhető lenne. A lényeg az, hogy a társadalmi fiziologia az emberek egymás közötti és a környezettel vak) kölcsönhatásainak egész tényösszességét fel fogja ölelni, míg a psychologiai szociologia csak azokkal a tényekkel foglalkozik, amelyekéi az öntudat megvilágít. Ha mi azonban a szociologia (illetőleg psychologia) az öntudatlan fogalmát is bevezetjük, akkor ez elmaradhatatlanul a fiziologiaihoz vezet bennünket.

A suffragette-kérdés a tárgya miss Helen Hamilton a „The National Review”-bari megjelent cikkének. A veszekedni vágyó féktelenkedő suffragettek feltűnésének az okát az elhibázott leánynevelési rendszerben keresi. A leányokból kinevelik a nőiességet, midőn a leányiskolák, főképen pedig a felsőbb leányiskolák tanterveit a fiúiskolákéihoz hasonlóan állapítják meg. A leányokat ez iskolák programja szerint „derék állampolgárokká” kell nevelni – csoda-e ha a fiatal nő azokat a jogokat és tevékenységet követeli, amelyekre kiképzést nyer? Ehhez járul még, hogy az iskola azt igényli, hogy az élet központjává legyen, és növendékeit mindinkább elidegeníti a szülei háztól. Az iskola szelleme szerint túlzott, aggodalmaskodó lelkiismeretességet nevelnek belé az iskolai dolgok tekintetben a felnövő leányba. És azután eljön az a nap, amidőn ő az iskolát elhagyja. A fiatal nő most elveszti azt a szilárd talajt, amelyen addig állott, nem tudja, mivel adjon tartalmat életének és minek szentelje gondjait és hogyan teljesítse a kötelességét. A szülői ház iiánt elvesztett minden érdeklődést. A férfiban már csak a versenytársat, bitorlót és zsarnokot látja. Az angol tanítónő agitatórius befolyása, amellyel ez a női szavazatjogért folyó mozgalom részére igyekszik prozeitákat szerezni, határozza meg a növendékek életének az irányát. A fiatal leányok ily módon belevonatnak egy mozgalomba, amelynek a szellemével többnyire nincsenek és nem is jönnek tisztába és vad, dühöngő katonái lesznek a suffragettek táborának. Ez ellen a szomorú, minden nőiesség gúnyjául szolgáló baj ellen csak egy orvosszer ajánlható: a régebbi leánynevelési rendszerhez való visszatérés, amely egyszerűbb és józanabb a ma uralkodó leánynevelési rendszernél és nem volt a fiuk nevelési és oktatási rendszerének utánzata.

A munkások körében történő alkalmazkodásra és kiválasztódására vonatkozólag érdekes adatok jelentek meg a Verein für Sozialpolitik kiadásában. Az egyesület 1907. évi magdeburgi gyűlése Alfred Weber kezdeményezésére elhatározta azon igényeknek a. kutatását, amelyekkel a nagyipari üzem „a munkások értelmi és lelki tulajdonságai tekintetében fellép”. Ennek alapján számos szerző ily irányú munkája látott napvilágot az Egyesület kiadványaiban. Ezek azon statisztikai kutatás eredményeit foglalják össze, amely a

következő kérdések megfajtására irányult: melyek annak a kiválasztódási folyamatnak a módjai, amelyet a nagyipar – a benne rejlő szükségleteknek megfelelően – a foglalkozásánál fogva hozzá láncolt népességben étrehoz; másrészt miképpen alkalmazkodnak a nagyipar testi és szellemi munkásai a nagyipar által teremtet viszonyokhoz. E kérdések célja azon embertípus megismerése, amelyet a modern nagyipar fejlesztett ki. *k* kutatások a helyi (országos, városi, kisvárosi) és a társadalmi (származás, környezet) stb. kiválogatódással foglalkoztak. Ezután a bér és az életkor közötti összefüggésre vonatkozó kutatások következnek, amelyek a következő tételre eredményezték: 1. A munkabér nagysága annál erősebben csökkenik az életkor, emelkedése esetén, minél nagyobb ügyességet, kézi ügyességet, tájékozódási képességet stb. kivan meg a munka. 2. Minél magasabb szellemi igények emeltetnek a munkással szemben, annál inkább tolódik el a kereset maximuma az életkor emelkedésével. A kutatások legfontosabb eredménye, hogy a modern nagyipar magas képzettségű munkásai már 40 és 50 éves koruk között kiválnak az ipar központi részeiből és későbbi évekre többnyire lesüllyednek a tanulatlan munkások osztályába. E kutatások alapján meglehetősen hiúaknak bizonyultak azon optimisták reményei, akik a magas képzettségű tanult munkások e rétegében keresik egy új, egészséges és fejlődésképes középosztály gyökerét.

A szerelmi életben az illegitimitás elve diadalmasodott ezt állapítja meg *Werner Sombart, Luxus und Kapitalismus* című könyvének idevonatkozó részében. A modern kapitalizmus keletkezését nem lehet megérteni azon forradalmi átalakulás kellő méltánylása nélkül, amely a két nem egymáshoz való viszonyában a középkortól a rokokó korszakáig bekövetkezett. E folyamat megismerésének forrásai a reprezentatív férfiak és nők nyilatkozatai, akár a szerelemről szóló értekezésekben, költeményekben vagy képzőművészeti termékekben, akár a résztvevők konkludens cselekvényeiben jussanak kifejezésre. Az ezekben megnyilvánuló korszakjellem természetesen mindig egy társadalmi rétegnek, az udvari és nemesi társaságok szelleme. A polgárok szerelmi élete a lovagokéval teljesen ellentétes irányban fejlődik. A középkori világ a nemi ösztön érzését is isten szolgálatába állította, részben úgy, hogy az erotikus szerelmi érzéseket természetfölötti érzelmekké idomította át (Máriakultusz), részben pedig úgy, hogy a szerelmet a házasságnak istentől helyeselt és megáldott szentsége által elismerte. Minden más vétek volt. Egy alapjában véve egészen más felfogás kezdett jelentkezni a XI. században, – amelybe az élet laicizálódásának első kezdetei visszanyúlnak. – a provencai szerelmi dalokban. A provencai szerelmi költészet virágzása a tizenharmadik század közepéig tartott és utána a német szerelmi költészet mellett egész sereg olasz szerelmi dalnok is fellépett. E ma már mesterkéltnek látszó dalok annyiban bizonyulnak a modern szerelem kezdetének, amennyiben határozottan serdültségi erotikát ábrázolnak, amely sóvárgásban és imádatban, rajongásban és sóhajokban merül ki. A természetes érzékiség szilárd talajára csak a trecento szakában léptek ismét, pl. az avignoni pápai udvari társaságaiban és Boccaccio Fiamettája körül. Itt – nyilvánvaló ellenhatásként a troubadourok túlzó idealizmusával – mintegy újból felfedezik a nemi élvezetek nyújtotta gyönyörűséget. De még itt is, – amint Giottonak képein látható, aki a Decameron idejében élt – a nők mindig felöltözve jelennek meg a férfiak képzeletében, új művészi felfogás előfutára a

meztelen emberek ábrázolása, nevezetesen Ádámé és Éváé és a tizenötödik század első feléből való képek arra mutatnak, hogy az emberek szemei ismét eleven emberek húsát és vérének kezdik szemlélni. De csak a későbbi quattrocentóban keresik a meztelen nőben a nőiességet, fedezik fel a női test intim szépségeit és élvezik ki teljesen az érzéki szerelem gyönyöreit. A festők előszeretettel festik meg a szerelem harcát a szüzességgel (így pl. Pietro Perugino, Sandro Botticelli). Amit Laurentius válla az élvezetről értekezésében elméletileg kimond, az élet főérzelmévé válik. „Mi édesebb, gyönyörűsebb, szeretetreméltóbb, mint egy szép arc? Még a menyország bejárata sem nyújthat kedvesebb látványt”. Felháborodik, hogy a nők épen legszebb testrészeit nem hagyják meztelenül szemlélni. A szerelem lesz az élet tartalmává és a költők a szerelemnek és a nőknek szentelik műveiket, így Boiardo, Poliziana, Ariosto. Tizian századában csodálatos összhang jött létre a lélek és az érzékek között, ami még jobban kitűnik „Asolani Pietro Bembo”-nak a szerelemről írt „theoretikus traktátumából”. mint a képzőművészet termékeiből. „Minden dolognak a szerelem a szülőke”, – „a szerelem a legédesebb dolog a világon” – írja ő. Ugyanebben az időben Franciaország még messze állott a szépség és szerelem kultúrájának ezen magaslatától, ami miatt Montaigne is kifakad, midőn a franciákra vonatkozólag megemlíti: „Il y a toujours de l'impétuosité françoise”. De a Valois-korában az olasz kultúrával együtt a nők kultusza is bevonult Franciaországba. Már Brantôme dicsóítja a szerelem művészetét. A tizenhetedik és tizennyolcadik században Franciaország lett a szerelem főiskolájává és az is maradt mindmáig. Ami Valla és Bembo volt az előző korszakban, azzá lett most Brantôme és Rétif de la Bretonne és végül marquis de Sade, úgy látszik, van bizonyos sorrendje a korszakoknak, amely a különböző nemzeti fejlődésekben egyformán alakul. Először az érzékek bátortalan tapogatózó kísérletei, azután az erős természetes érzékiség korszaka, azután a finomodásé, végül a kicsapongásé. Ezzel a hellén-esztétikai felfogással szemben azonban a vallási és intézményi megkötöttség éles ellentétben állott. Montaigne úgy oldja meg a kérdést, hogy a szerelmet teljesen elválasztja a házasságtól, az utóbbinak Montaigne szerint tisztára a barátságon kell alapulnia, továbbá álláson és vagyonon és nem az élvezet, hanem az utódok alkotják a célját. De épen ezért képzelenség lenne azt követelni, hogy a szerelmi élvezeteket csak a házasságon belül keressük.

„**Beérkezett**” rovatában a Pénzvilág című hetilap minden megjegyzés nélkül, szórói-szóra, átveszi – mondjuk így – lapunk múlt számában „Nemzeti iparfejlesztés” szavakkal kezdődő szemlényt. Ámbár címlapunkon olvasható megjegyzésünk szerint „Közleményeink átvétele lapunk megnevezése nélkül tilos”, a Pénzvilág pedig a szerkesztőségéhez intézett levélnek tünteti fel a tőlünk ollózott szemlényt, az egész kis ügyre ügyet sem vetettünk volna (mert hiszen az adatokat mi is egy nagy napilapból vettük), ha nem épen a Pénzvilág lenne az a lap, mely minden hasábján a pnrifikációt és az üzleti morált zúgja az olvasó fülebe. Amióta lapunk megindult, hol ennek, hol annak a lapnak hasábjain van szerencsénk híreinket újra olvashatni, de látva azt a nagy szellemi Ínséget, melyben a magyar szakirodalom szenved, szemet hunytunk ez előtt. De a Pénzvilágnál – mely akkorá önértékeléssel lép fel mint a Times és amely nemrégiben állított ki magának az Újságíróegyesülettől erkölcsi bizonyítványt. – nincs szüksége talán erre a kíméletre és elnézésre.

Egészségügyi munkanap intézményét, vagyis a munkaidőnek a munkás egészsége érdekében való hatósági korlátozását lépteti életbe Ausztriában folyó évi augusztus 1-től az ipartörvény 74. §-át módosító és kiegészítő novella. Az új szakasz felhatalmazza az összramisztériumot, hogy a kereskedelmi és iparkamarák és más ipari érdekképviseltek meghallgatása után azon iparágakban, melyben a túlhosszú munkanap a munkás egészségét nyilvánvalóan veszélyezteti, a napi munkaidőt korlátozhatja. Ez a rendelkezés már néhány év óta megvan Németországban és még régebben néhány nyugoti államban.

Válság az olasz szakszervezeti mozgalomban.

Az olasz szakszervezeti mozgalom ezidő szerinti nehéz válságon megy keresztül. A vállalkozók, kik eddig védelmi állást foglaltak el, mind agresszívan járnak el a munkások közt fellépő szétforgácsolódás következtében meggyengült szakszervezetek ellen. 1900-ban keletkezett az olasz szakszervezeti mozgalom, midőn a szociáldemokratapárt a munkások részére törvényes egyesülési jogot vívott ki. A szervezeti tagok akkori nagy száma azóta nagyon megfogyott. Ez a jelenség a mindinkább erősödő belső ellentétek következménye, ami sok munkást távolt tart a szervezettől. A tripoliszi háború is nagyban hozzájárult a munkásszervezetek gyengítéséhez, míg a vállalkozók egyre erősítik saját szervezeteiket. E nehéz helyzet az oka az egyre szaporodó kizárásoknak.

7000 automobilipari munkás ezidő szerint azért zárattat ki Turinban, mert egy a múlt évben kötött munkabér egyezmény betartását követelő munkások sztrájkba léptek. Remélhető, hogy ez a harc, melyet a fém munkások szervezete vezet, a munkások győzelmével fog végződni, annyival is inkább, mivel a kizártak külföldről nagy anyagi támogatásban részesülnek és a vállalkozók sztrájkbontókat nem találnak. Egyébként az elmúlt évben is elkeseredett harcot küzdöttek végig a fém munkások. Sikerült nekik ugyanis számukra több lényeges előnyt tartalmazó tarifaegyezményt kötni. A szindikalisták azonban az általuk hirtelen összehívott gyűlésen elvetették e munkabér egyezményt, mire a vállalkozók általános kizárással feleltek.

Az építőmunkásoknak is sokat ártottak a szindikalisták azáltal, hogy Bolognában egy tarifaegyezményt, mely még egy évi teljes érvénnyel bírt, rögtönzött gyűlésükön felbontottak, ami az összes építőmunkások 50 napig tartó kizárásához vezetett.

Jelenleg nagyszámú gazdasági harc dúl Olaszországban, melyek elkerülhetetlenek voltak. Ilyenek a bolognai, ferrarai építőmunkások harca, a reggio-emiliai fém munkások harca. Itt csupa rövid idő óta fennálló szakszervezetről van szó. Ha ezeknek nem sikerül kiheverniök e válságot, a modern szakszervezeti mozgalom hosszú évekre lesz visszavetve. Azonban az összes országok szervezett munkásságának támogatásával remélhetőleg siker koronázza az olasz munkások e küzdelmét és így biztosíthatják a szakszervezetek további fejlődését.

— J.

Új szakszervezeti törvény van keletkezésben Franciaországban. Az a mozgalmas és sikeres agitáció, amelyet a szakszervezetek a hároméves katonai szolgálat, a háború, a már előzőleg büntetett katonákra vonatkozó kivételes törvények, a katonaságnak sztrájk esetén történő felhasználása, a hatóságok részéről a munkásvédelmi törvények terén alkalmazott szabotázs stb. ellen intéztek, nem hagyta a kormányt nyugodni, és midőn nemrég a párisi szakszervezetek

részvettek a szociáldemokrata párt által rendezett tüntetésben és nagyban hozzájárultak annak sikerességéhez, komor fenyegetések hangzottak el a kormánykörökből, annál is inkább, mert ha e mozgalom normálisan folytatódott volna, a kormány terveit halomra döntötte volna és az egymással gyakran ellenségesen szemben álló párt és szakszervezeteknek a közös érdekek ügyekben való egyesüléséhez vezetett volna. Ezek után nem kell meglepődni azon, hogy a napokban új szakszervezeti törvényjavaslat terjesztett a parlament elé, amelynek segélyével a kormány a szakszervezeti mozgalmat nyugodtabb mederbe óhajtja terelni. A javaslat egyébként nagyon ügyesen van kidolgozva és az világosan felismerhető intenciója, hogy a munkásmozgalom kebelében uralkodó egyes áramlatokat egymás ellen kijátssza és a törvény keserű piluláit az egyes csoportok részére csalétkek segélyével megédesítse.

A szakszervezetek a javaslat szerint jogi személyek, akik tulajdonszerzés és kereskedelmi tevékenység kifejtésének a jogával bírnak, de egész működésük csak tagjaik gazdasági érdekeinek a képviselőjére szorítkozhatik. Az ez elleni vétségek 16–200 frank pénzbírsággal, esetleg bírói ítélet útján történő feloszlással büntetendők. Magasabb pénz vagy szabadságvesztési büntetésnek van helye, ha az elrendelt feloszlás meg nem történik, vagy a feloszlattott szakszervezetet újból megalapítják. Közös testületek választása a szövetségi mozgalom kebelén belül az arányos választási rendszer útján történjék. Be akarnak tehát avatkozni a szakszervezetek belső ügyeibe, ami ellen a szakszervezetek természetesen energikusan tiltakoznak, még azok is, amelyek egyébként a proporcionális választás felé hajlanak.

A szakszervezetek nemzetközi viszonyossági egyezményei bíróság előtt. Két érdekes esetben ismerték el a francia bíróságok a szakszervezetek nemzetközi viszonyossági egyezményeinek törvény előtti érvényességét.

Egy olasz nyomdász, kit otthon kizártak a szakszervezetből és ezért a párisi szakszervezetbe fel nem vették, nem találhatván állást tarifahű üzemben, 10 ezer frank kártérítést követelt a szakszervezettől.

A bíróság azonban keresetével elutasította, hivatkozással a különböző országok nyomdászszakszervezetei közt fennálló kölcsönösségi egyezményre.

A belga határ közelében fekvő francia Malluiben az ottani építővállalkozók, annak ellenére, hogy olyan értelmű tarifaegyezményt kötöttek a szervezettel; mely kizárja a szervezetlen munkások foglalkoztatását, 3 nem szervezett munkást fogadtak fel.

Midőn a munkásszervezet ezeknek elbocsátását követelte, a szervezetlen munkások szervezetet, alakítottak, hogy az egyezménynek eleget tegyenek. Ennek ellenére is elbocsáttattak, mire e munkások hivatkozással arra, hogy a vállalkozók olyan munkások it is foglalkoztatnak, kik csupán a belga szervezet kötelékébe tartoznak, mely szervezet nem vett részt a tarifaegyezményben, kártérítési keresettel léptek fel a szervezet ellen.

Ebben az esetben is úgy döntött a bíróság; hogy a francia és belga építőmunkás-szakszervezetek közt fennálló viszonyosság mindkét rész tagjainak, a hozzájuk nem tartozó munkások kizárásával, ugyanazon jogokat biztosítja.

Mivel pedig a tarifaegyezmény a viszonyosság alá nem tartozókra ki nem terjed, a panaszt el kell utasítani.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: dr. Halász Frigyes,

Országos munkásbetegség- és balesetbiztosító-pénztár titkára,

Csakis azokról az évi jelentésekről referálunk, amelyek közvetlenül a rovatvezető címére (Wesselényi-utca 71. szánt) küldetnek.

Az országos pénztár fegyelmi bizottságának orvostagjai. Az országos pénztár központi orvosainak fegyelmi ügyében ítélkező bizottság a központi alkalmazottak fegyelmi szabályzata szerint a pénztár elnökén és az igazgatóság 3 tagján kívül a *Budapesti alkalmazott pénztári orvosok* 3 rendes kiküldöttjéből áll. A 3 rendes küldöttön kívül a Budapesti alkalmazott pénztári orvosok 2 pótküldöttet is választanak. Az O. P. orvosi fegyelmi bizottsága jár el: 1. az O. P. központi alkalmazottainak fegyelmi szabályzata értelmében az országos pénztár által közvetlenül alkalmazott orvosok ügyeiben elsőfokúlag; 2. a budapesti ker. pénztár orvosi szolgálati és fegyelmi szabályzata értelmében a budapesti ker. pénztár orvosainak fegyelmi ügyeiben másodfokúlag. Az országos pénztár az orvos-fegyelmi bizottság orvostagjainak megválasztására a Budapesti lakó pénztári orvosokat két ízben is összehívta, a választás azonban negatív eredménnyel végződött, mert az orvosok nem jelentkeztek szavazásra. Közel fekvő volna ezt annak tulajdonítani, hogy ily módon akarják az orvosok Budapesti, hol elfogadták a pragmatikában a pénztár fegyelmi jogkörét, a fegyelmi eljárásnak jogerős befejezésig való juttatását megakadályozni. Valóságban azonban nem ez, hanem az orvosok nagy elfoglaltsága és közönye volt a választás meghiúsulásának oka. E kétszeri meghiúsulás azonban ráterelte a figyelmet arra, hogy nem is helyes szervezeti elv az, hogy az országos pénztár központi orvosainak fegyelmi ügyeiben, kik a helyi szervek orvosainak munkájára felügyelni hivatottak, a helyi szervek Budapesti lakó orvosai ítélkezzenek s úgy ezen szervezeti elv szempontjából, mint a választás újabb meghiúsulásának elkerülése céljából kívánatos volna az Országos Pénztár központi alkalmazottainak fegyelmi szabályzatát olyképen megváltoztatni, hogy az O. P. orvosi fegyelmi bizottságának orvostagjai csakis az országos pénztár s nem a helyi szervek orvosainak sorából választhatók.

A rendes bíróságok joggyakorlata az iparszerű csépléssel foglalkozók biztosítása ügyében mindenütt a pénztár álláspontját igazolta. A szabadkai törvényszéknek, mint felebbezési bíróságnak kedvező ítélete óta immár a szolnoki és a nagybecskereki törvényszék ítélte meg az iparszerű cséplésnél alkalmazottak járulékait, ugyanígy ítélte a szombathelyi járásbíróság is, az aradi törvényszék pedig feloldotta a járásbíróságok elutasító ítéleteit s elrendelte a bizonyítást az iparszerűség kérdésében.

Baleseti járadékból levonhatók-e a jogosulatlanul igénybe vett betegségi segélyek? Egyik ker. pénztár előterjesztést tett az országos pénztárhoz aziránt, hogy balesetet szenvedett tagjára betegségi segélyeknek előzőleg jogtalanul történt igénybevétele miatt vessen ki pótlárulékot; egyúttal közölte, hogy a sérült járadékából az országos pénztári alapszabályok 108. §-a alapján a felmerült károk megtérítése céljából levonásokat fog eszközölni. Az országos pénztár elnöksége foglalkozott a pénztár ezen bejelentésével és azon álláspontra helyezkedett, hogy a *jogosulatlanul igénybe vett betegségi segélyek baleseti járadékból*

soka le nem vonhatók, mert a T. 97. §-a körülírja, hogy a baleseti járadékból mily megtérítések eszközölhetők s az alapszabályok 108. §-a ezzel ellentétes rendelkezéseket nem tartalmazhat, s így szorosan magyarázandó.

Nyugdíjjárulék visszafizetése az alkalmazottnak a szolgálatból való önkéntes kilépése esetén.

Mint lapunk legutolsó számában előre jeleztük, a m. kir. Curia 111. jogegységi tanácsa f. hó 7-én foglalkozott e kérdéssel s úgy döntött el a vitás elvi kérdést, hogy a magánvállalat nyugdíjintézetének alapszabályai jogérvényesen kiköthetik azt, hogy az alkalmazott a vállalatától való önkéntes kilépése esetén elveszti a befizetett nyugdíjjárulékot. Ezzel a döntéssel a Curia ismét helyreállította a magántisztviselő osztály munkaszabadságának meghiúsítását szolgáló azon eszközt, melyet egy szociális érzéstől áthatott ítéletben tavaly már egy ízben a jog útján érvényesíthetetlennek deklarált. A kérdés ezen döntvényi megoldása szerencsére nem végleges, mert még az I. jogegységi tanács is foglalkozni fog azzal, s ha esetleg ellenkező álláspontra helyezkednék, úgy még a *Curia teljes ülési határozatának* maradna fenn ezen a magánalkalmazottak szempontjából eminens jelentőségű szociális biztosítási kérdésnek végérvényes eldöntése.

Az állami munkásbiztosítási hivatal képviselőjének részvétele az O. P. önkormányzati szerveinek tanácskozásaiban. Weltner Jakab, Buchinger Manó, Jászai Samu és Vancák János igazgatósági tagok a következő indítványt nyújtották be az országos pénztárhoz:

„Indítványozzuk, hogy az Áll. Munkásbiztosítási Hivatal kiküldöttje az igazgatóság tanácskozásain ne szólalhasson fel, mert véleményünk szerint a nevezett Hivatal ellenőrző hatóság lévén, összeférhetlenség jellegével bír, ha a Hivatal valamely tagja olyan ügyben már előzetesen állást foglal, amelyről esetleg később, ha az ügy a Hivatalhoz kerül, határoznia kell.”

Az országos pénztár elnöksége a törv. 173. §-a 3. bekezdésében foglalt rendelkezés alapján kimondta, hogy a fenti indítvány érdemi részét mellőzi, de felterjesztéssel fordul a m. kir. Ali. Munkásbiztosítási Hivatalhoz és kéri, hogy az Országos Pénztár elnökségébe, igazgatóságába és más állandóan vagy ad hoc működő önkormányzati, esetleg szakbizottságába kiküldendő képviselőjének a tanácskozásokban való részvételre csak az esetben és oly ügyekben adjon felhatalmazást, amely esetekben és ügyekben a kiküldött a tanácskozásban kifejezésre juttatott nézetével kifejezetten a Hivatalnak a tárgyalás alatt álló ügyben elfoglalt álláspontját képviselheti. Az elnökség a következő indokokból indult ki:

Az indítványozó igazgatósági tagok ama kívánása, hogy a Hivatal képviselője az igazgatóság tanácskozásain ne szólalhasson fel, ellentétben áll az 1907. t. c. 173. §-ában foglaltakkal, mert a jelzett törvényszakasz 3. bekezdése nemcsak arra biztosít jogot az Áll. Munkásbiztosító Hivatalnak, hogy résztvegyen a pénztárak önkormányzati szerveinek ülésein, de kifejezetten azt is megengedi, hogy a Hivatal az önkormányzati szervek tanácskozásaiban is résztvegyen. Vagyis a törvény nemcsak a puszta jelenlétet és a tanácskozások meghallgatását intendálta; hanem tanácskozási jogot kívánt biztosítani a Hivatalnak. Erre tekintettel az indítvány érdemben el nem fogadható. De ama körülmények, amelyek az indítvány megtételére okot adtak, szükségessé teszik, hogy az igazgatóság egy helytelen és káros gyakorlat kialakulásának megakadályozása érdekében lépéseket te-

gyen. Célszerűségi okokból ugyanis az Ált. Munkásbiztosítási Hivatal állandóan képviselteti magát az Országos Pénztár önkormányzati szerveinek ülésein és az Országos Pénztár is azt a gyakorlatot követi, hogy különösen mélyrehatóbb és előkészítő tárgyalásokat igénylő kérdések tárgyalásaiban való közreműködésre az összhang s ezzel az ügyek gyorsabb elintézésének biztosítása érdekében felkéri a Hivatalt. A tárgyalások során a Hivatal kiküldött képviselőjének felszólalásaiban kifejezésre jutott álláspontot az önkormányzat, amennyiben az Áll. Munkásbiztosítási Hivatal képviselője kifejezetten nem említi fel, hogy pusztán egyéni véleményét hangoztatja, a kiküldöttnek az Áll. Munkásbiztosítási Hivatalt képviselő jellegéből kifolyólag természetesen a Hivatal hivatalos álláspontjának tartja és azt a lehetőséghez képest honorálni igyekszik. Így történt ez épen a balesetelhárítási akció ügyében is. Azonban a Hivatal illetlen közreműködésével előkészített ezen kérdésben a Hivatalnak egy közben kiküldött másik képviselője homlokegyenest ellenkező álláspontot képviselt. Ilyen¹ esetekben az a cél, melyet az Áll. Hivatal képviselőjének az üléseken való részt vételen kívül a tanácskozásban való részvétele szolgálhatna, nem éretik el. Ugyanez áll akkor is, ha az Áll. Hivatal képviselője kifejezetten egyéni véleményének hangoztatásával vesz részt a tanácskozásban. Ilyen esetekben a tanácskozások, melyek az önkormányzat által elintézendő ügyeknek mindinkább való felszaporodása folytán amúgy is igen sok időt vesznek igénybe, szükségen felül elhúzódnak anélkül, hogy ezen tanácskozási többlet bármi garanciát is nyújtana arra, hogy ezzel legalább az ügynek állami hivatali jóváhagyása vagy nem kifogásolása (T. 175. §.) biztosítva volna. Az üléseken tárgyalás alá kerülő kérdések teljes anyaga s legtöbbször a határozati javaslatok kellő időben jutnak a Hivatal és kiküldendő képviselője tudomására, úgy hogy a Hivatalnak módjában van az önkormányzat elé kerülő ügyekben állást foglalni s kiküldöttjét megfelelő utasítással ellátni.

Apró alkotmánysértések, A Gazdasági Munkáspénztárról szóló törvényjavaslat sorsa jellemző példája annak a törvényalkotási gondosságnak, melylyel most a parlament dolgozik. Először a múlt parlamenti sessióban előterjeszt a kormány egy törvényjavaslatot a munkásbiztosításról anélkül, hogy az érdekelt intézmények véleményének meghallgatásával a kérdésben közelebbi tájékozást szerezni szükségesnek látta volna. A képviselőház a javaslatot elfogadja, a főrendiházban azonban rejtélyes módon nem kerül tárgyalás alá, noha a képviselőház által a Gazdasági Munkáspénztárról szóló törvényjavaslat után elfogadott törvényjavaslatokat a főrendiház még az ülészak bezárása előtt tárgyalja. Az új ülészaknak május 5-én való megnyitásakor Lukács László a benyújtandó törvényjavaslatok felsorolásakor közli, hogy a Gazdasági Munkáspénztárról szóló törvényjavaslatot a földművelésügyi miniszter újból be fogja nyújtani, mivel a múlt ülészakban a főrendiház azt nem tárgyalta le s így annak újból való tárgyalása szükséges. Ezen miniszterelnöki bejelentés dacára a földművelésügyi miniszter eddig nem nyújtotta be újból a törvényjavaslatot. S most jön a szenzáció. Noha Lukács László május 5-én maga kijelentette, hogy a törvényjavaslatnak újabb képviselőházi tárgyalása alkotmányszerűleg szükséges, *a főrendiház ennek megtörténte nélkül május 17-én elövette a törvényjavaslatot s azt minden hozzászólás nélkül változtatlanul elfogadta.*

A munkásbiztosítás érdekeit e javaslatban foglaltak messzemenőleg veszélyeztetik s bár a kereske-

delemügyi miniszter az országos pénztárnak nála eljárt küldöttsége előtt a törvényjavaslat 3. §-ának végrehajtására nézve megnyugtató kijelentéseket tett, az esetben, ha a jelenlegi kereskedelmi miniszter tárcájától megválnék, a 3. §. által lehetővé tett jogbizonytalanság egész súlya rászakadna a munkásbiztosításra.

Kétségtelen, hogy a törvényjavaslatnak a főrendiház által történt elfogadása az alkotmány szabályainak megsértésével történt. Ezt világosan meg lehet Lukács László május 5-iki beszédéből is állapítani. Alig hihető azonban, hogy a törvényjavaslatból ne lenne azért törvény. Az országos pénztárnak két módja volna a jogszabálysértés ellen védekezni: 1. folyamódással élhetne a királyhoz, hogy a jogszerűtlenül létrejött törvényt ne szentesítse; 2. a törvény szentesítése esetén is a törvény 2. és 3. §-ának intézkedései dacára is az ott említettek biztosításának keresztülvitele céljából konkrét esetekben a bírósághoz fordulna. A bíróságok a törvények alkotmányszerű létrejöttét is vizsgálják s kétségtelen, hogy a formasértés miatt a Gazdasági Munkáspénztárról szóló törvényt nem létezőnek tekintenék s így pld. a törvény szentesítése után is kénytelenek volnának az iparszerű csépléssel foglalkozó munkaadót a pénztár kívánságára járulékfizetésre kötelezni; a választott bíróságok pedig az iparszerű cséplésnél alkalmazottak részére a segélyezést megítélni.

Míndezek azonban csak elméleti lehetőségek, s ha a törvényt a király szentesíti, úgy leghelyesebb lesz, ha a pénztár nemcsak maga, mint közigazgatási hatóság, köteleességszerűleg alkalmazkodik ahhoz intézkedéseiben, hanem a független bíróságok elé sem viszi a konkrét eseteket, mert ha a Gazdasági Munkáspénztárról szóló törvényjavaslatot a főrendiház *most a kormány intencióinak megfelelően* tárgyalta le, úgy a pénztár célt úgy sem érne, mert a parlament bármely percben szabályszerűen megismételheti ezen törvény megalkotásának processusát.

Rövid idő belül tehát valósággá válik az új törvény által teremtett azon új jogállapot, melyet lapunk f. évi 57. számának 105. old. részletesen ismertettünk. Ennek elodázására csak egy reményük lehet a pénztáraknak. Azt mondják ugyanis, hogy a Gazdasági Munkáspénztárról szóló törvényjavaslatot a főrendiház azért nem tárgyalta le a múlt ülészakban, mert elkeveredett a képviselőháznak a főrendiházhoz küldött valamely más üzenetébe s onnan csak most került elő. Kívánatos volna, hogy most a kabinetirodában csapódjék bele ez az országos határozat valamely más aktába, pld. a választójog reformját sürgető valamely memorandumba. Ez esetben bizonyára sokáig nem kerülne elintézés alá, s ha ismét napfényre kerülne, az elintézése nem szentesítés, hanem csakis annak megtagadása lehetne.

Tisza István a munkásbiztosításról a parlamentben miniszterelnöki programbeszédében a következőket mondotta:

... Ha megnyitjuk az alkotmányos élet sorompóit az ipari munkásosztály nagy tömege előtt, ez természetesen vonja maga után azt, hogy ha lehet, meg kell fokozottabb figyelmet fordítsunk minden olyan nagy kérdés megoldására, amely az ipari munkásosztály sorsával, életviszonyaival, fölfogásával függ össze. Mert hiszen eminens kötelessége a magyar államnak tőle telhetőleg gondoskodni arról, hogy az ipari munkás gazdasági, szellemi tekintetében olyan életviszonyok közé jusson, amelyek mellett éretté válik, képessé válik az igazi demokráciára és amelyek mel-

kit valóban teljes megnyugvással bízhatjuk rá a politikai jogok gyakorlásai.

Ez a kérdés természetesen hívja föl a figyelmet a munkásbiztosítási ügy mai vigasztalan állapotára. Az ipari munkásosztály biztosításügye alapján elhibázott irányban indult meg. És bármilyen nehéz is egy ilyen, már életbelépett elhibázott intézményt gyökeresen reformálni, nem szabad ettől a föladattól visszariadni, ha valóban azt akarjuk, hogy a munkásbiztosítási ügy ne csak a munkások idevágó érdekeinek hatékony gondozása, de egyúttal a munkásokra nézve az önkormányzatnak a közéletre nevelő iskolája is legyen. Mi sem áll tőlem távolabb, mint az intézményre vonatkozó kritikánál az illető egyének fölött kritikát gyakorolni. Meg vagyok győződve, hogy mindazok a férfiak, akik télies odaadással szolgálják ezt az ügyet a mai keretben, mindazon személyi képességekkel rendelkezők, amelyek cél elérésére szükségesek. De hibás az intézmény oly okokból, amelyekre kiterjeszkedni most talán fölösleges. Az intézmény alapvető, hibás konstrukcióját azonban nem pótolhatja egyesek nagy képessége, egyesek megfeszített jóakarátu buzgólkodása, de meg vagyok győződve, hogy ha a magyar társadalom minden rétege kiveszi az ügy által megkívánt egyszerűséget és lelkesedéssel a maga részét ebből a nagy munkából: akkor kellő szervezet mellett ez az ügy meg fogja teremni a maga áldásos gyümölcsét.

A munkásbiztosítási hivatal jelentése kapcsán dr. Hegedűs Kálmán előadó a képviselőházban a következőket mondotta:

T. képviselőház! A miniszterelnök úr beköszöntő beszédében megígérte, hogy a kormány a munkásbiztosítási intézményét gyökeresen reformálni fogja. Megígérte. Tehát meglesz. Méltóztassanak nekem megengedni, hogy ezután csak néhány szóval emlékezzem meg azokról az igazán szomorú, igazán kétségbeejtő adatokról, amelyeket a munkásügyi bizottság jelentése elénk tár.

A bizottság jelentésének adatai az 1907/7909. esztendőkből valók, ezidő óta a viszonyok ezen a téren igény lényegesen romlottak. Csak egyetlen egy jelenségre kívánok rámutatni: a betegsegélyezési járulékok 4 millió „K-ról 8 millió K-ra emelkedtek. Egy szakfőnök. Halász Aladár, a Pester Lloydban megjelent cikkében reámutatott arra, hogy míg 1908-ban a kiadásoknak csak 30%-ára rúgott az igazgatási és orvosi költségek nagysága, addig anár 1913-ban a kiadások 40%-át teszik ki az orvosi és igazgatási költségek. Ebből kénytelen vagyok azt a konklúziót levonni, hogy ma holnap ezek az nrak fele keresetre dolgoznak az intézmény szolgálatában és nem a munkások biztosítáéára. hanem a tisztviselők és az orvok sok biztosítására fog szolgálni az egész munkásbiztosítási intézmény.

Az ipari érdekelttség által 1913-ban előteremtendő összeg 60 millió K; 32 millió K betegsegélyezési járulék, 8 millió K hátralék és 20 K millió balesetbiztosítási járulék. Egy ilyen szegény országban az iparnak ily kezdetleges fokán álló országban, egy ilyen sokszor ipari válságokkal küzdő országban ez egy igen tekintélyes összeg, de egyenesen elviselhetett eoi né teszi az a tudat, hogy ezen összegek sem arra a célra jutnak, amely célra szánva vannak.

Ezen az állapotokon segítenünk kell. Ezeket az állapotokat a t. kormány segíteni is fog egyszerűen azért, mert a miniszterelnök úr megígérte. Egy gyökeres reformot kell nekünk megalkotnunk. egy olyan nagy szociális reformot, melyről Lloyd George azt mondotta: Ne a szónoki tribünök szociális reformja, ne a választási célra hirdetett ad hoc szociális reform, ne a vezércikkék szociális reformja, hanem olyan szociális reform legyen, amely egyszer és mindenkorra számúzi a munkások hajlékából a szenvedést, a nyomort és a betegséget.

T. képviselőház! Nagyon sok feljajdul? fog akkor elhangzani, amikor mi ezt a reformot meg fogjuk alkotni.

Az a kérésem, hogy ne vezessen bennünket semmi egyéb ennek a kérdésnek álmegoldásánál, mini a beteg munkásnak az érdeke. (Elénk helyeslés.)

Kérem a t. házat, méltóztassék a jelentést elfogadni (Elénk helyeslés.)

Lapunk zártakor hangzott el ez a beszéd, és így arra csak a következő számunkban reflektálhatunk.

Az országos pénztár pestújhelyi munkáskórházának egy osztálya, a belgyógyászati osztály, melyen 70 beteg helyezhető el, f. hó 6-án megnyílt. Bár az állami munkásbiztosító hivatal és az országos pénztár között, mint azt már közöltük, a kórház ügyében megszemenő nézeteltérések merültek fel különösen a napi élelmezési költségek és az orvasok javadalmazása s az orvosi állások betöltése körül, úgy, hogy az állami hivatal a kórházi orvosi állásokra történt összes meghívásokat megsemmisítette, az országos pénztár igazgatóságának határozata alapján a kórház megnyitása mégsem szenvedett halasztást, mert az igazgatóság a függő kérdéseknek az állami hivatallal való tisztázásáig is az oly szükségesnek érzett kórház üzembe helyezését halasztani nem kívánta. Ebben az állami munkásbiztosító hivatal is egyet értett az országos pénztárral s a belgyógyászati osztály működésének megkezdésénél kiküldöttje útján maga is jelen volt. Fokozatosan fogja az országos pénztár a többi osztályokat egymásután átadni rendeltetésüknek, úgy, hogy július hó 20-ára az egész kórház üzemben lesz. Ekkor fog a kórház ünnepélyes felavatása is megtörténni.

Az állami költségvetési esztendő megváltoztatása és a munkásbiztosítás. A képviselőház immár elfogadta az állami költségvetési esztendőnek július 1-étől való számítását a január 1-étől való számítás helyett. 1913-ban 1914-re csak fél éves költségvetés fog készülni s azután 1914. elején 1914 július 1-étől 1915 június 30-ig terjedő időre fog a törvényhozás új költségvetést megállapítani. Arra való tekintettel, hogy az országos pénztár központi igazgatásának költségeit – a törvény 115. §-a szerint egészben, tényleg mégis részben – az állam viseli s így azok az állami költségvetés részét képezik, az országos pénztár pedig állami költségvetési évek szerint kapja meg ezen költségeket, *elkerülhetetlen lesz, hogy az országos pénztár is július 1-ére tegye át január 1-éről a költségvetési esztendő kezdetét.* Ennek keresztülvitele valószerű, úgy fog történni, hogy az 1913. év végén tartandó közgyűlés két költségvetést fog egyszerre megállapítani:

1. az 1914 jan. 1–június 30-iki fél éves költségvetési;

2. az 1914 július 1– 1915 június 30-iki költségvetési

A helyi szervek költségvetésének és különösen zárszámadásának az országos pénztár költségvetésével, de különösen zárszámadásával való szoros összefüggése viszont *elkerülhetelenné fogja tenni a helyi szervek költségvetési esztendójének az országos pénztárral azonos megváltoztatását.* Természetesen mindez a helyi szervek és az országos pénztár alapszabályának megfelelő módosítását fogja szükségessé tenni. Az átmenet keresztülvitelére két mód lehetséges. Az egyik mód az, hogy a kerületi és vállalati pénztárak a f. év őszén újabb közgyűlést tartanak tisztán az 1914 jan. 1-június 30-iki és az 1914 jul 1. – 1915 jun. 30-iki költségvetések megállapítására. A következő közgyűlést pedig már *1914 szeptemberében tartanák,* mely egyszerre tárgyalná le az 1913. évi és az 1914 jan. 1 – jun. 30-iki zárszámadást s egyúttal megállapítaná az 1915 jul. 1 – 1916 jun. 30-iki költségvetést. A másik mód az volna, hogy nem az idén, hanem a jövő év folyamán tartanának a helyi pénztárak két közgyűlést, egyet 1914 márciusban s egyet 1914 szeptemberben

Bármelyik mód választatnék is, az országos pénztár 1913. év végén meg kell, hogy tartsa közgyűlését az 1912. évi zárszámadás s az 1914. jan. 1-jun. 30-iki és az 1914. júl. 1-1915. jún. 30-iki költségvetések megállapítására. Azután a következő országos pénztári közgyűlés azonban csak 7½ év múlva, vagyis 1915. április-május havában lesz megtartható s ez a közgyűlés az 1913. évi és egyúttal az 1914. jan. 1-jun. 30-iki zárszámadást egyszerre lesz kénytelen letárgyalni. – Az állami költségvetési esztendő megváltoztatásáról szóló törvény folytán a most megválasztott autonóm szervek mandátumának tartama is előreláthatólag fél évvel fog meghosszabbodni s nem 1916. március, hanem 1916. szeptember havában lesznek csak a következő választások. – A költségvetési esztendő megváltoztatása tehát *a helyi szervek közgyűléseit márciusról szeptemberre, az országos pénztár közgyűléseit november-decemberről a következő év májusi-júniusára tolja át, a pénztári választásokat pedig a saison-munkák nagy részének szünetelésé idejére eső tavaszi hónapokról a legduzzadtabb taglétszámmal járó nyárvégi hónapokra viszi át s ennyiben a lac/oti szempontjából különösen előnyös, mert legkevesebbe) i> esnek el munkahiány miatt szavazati joguk gyakorlástól.*

Ipari műhelyek alkalmazottai létszámának 20 alá csökkenése miként befolyásolja a balesetbiztosítási kötelezettséget. Az országos pénztár elnöksége kimondta, hogy a T. 3. §. 3. pontja alapján besorozott üzemek mindaddig biztosításra kötelezetteknek tekintendők, míg az üzemtulajdonos a biztosítási kötelezettség megszüntetését maga után vonó üzemváltozást (állandóan 20-nál kevesebb alkalmazott) szabályszerűen be nem jelenti. Szabályszerű bejelentésnek csak *üzemi változást bejelentő lapon* való bejelentés tekinthető, a bérjegyzéken való bejelentés nem.

Munkásbiztosítás tanítása a műegyetemen. A műegyetem tanácsa *Dr. Balász Aladár* országos pénztári ügyész-titkárt a munkásbiztosítás magántanárává avatta.

A győri kerületi munkásbiztosító **pénztár** az 1912. évben is kezelési felesleggel zárta az évet. Az 1911. évi 20.325 kor. 90 f-rel szemben 1912-ben 27.721 kor. 92 f-t (8.1%) tett ki a feleslege. A taglétszám ie emelkedett; 1911-ben 13.043, 1912-ben pedig 13.821 volt. A járulékbevétel 340.256 K 86 f-re rügött (1911-ben 304.162 kor. 50 f.). Ebből segélyezési kiadásra összesen 184.913 kor. 97 f-t (54.4%) fordított, (1911. évben 292.717 kor. 63 f-t). Az összes segélyezési kiadásból esett: 1. táppénzkiadásra 111.783 K 57 f. (32.8%), ugyanezen tétel 1911-ben 101.452 K 31 f-t tett ki; 2. kezelési költségekre az összes bevétel 20.1%-a: 68.418 K 91 f. (1911-ben 56.361 K 95 f.) ; 3. orvosköltségekre a járulékjövedelem 20.8%-a: 70.932 K 74 f. (1911. évben 61.763 kor. 33 f.). A munkaadók járulékhátraléka a bevétel 20.7%-a: 70.621 kor. 22 fillér (1911. évben 59.800 K 93 f.) volt.

Az aradi kerületi munkásbiztosító pénztárnak 1912. évi, beosztás tekintetében az Országos Pénztár IV. évi jelentésének mintájára nagy gonddal összeállított jelentéséből örömmel állapítottuk meg, hogy az 1911. évi 64.342 korona kezelési hiánynyal szemben 1912. évben 79.694 kor. 66 f. (18.6%) kezelési feleslege volt a pénztárnak. A taglétszám az 1911. évi 14.019-ről 15.555-re emelkedett. A járulékbevétel 429.317 E 19 f. volt. (1911-ben 363.190 K 22 f.) Az összes segélyezési kiadások 371.151 K 96 f.-t (86.3%) tettek ki; (1911. évben 439.468 K 66 f-t). Ezen összegből a táppénzkiadásra 113.905 K 79 f. (27%) esik, (1911-ben 128.446 Tv 92 f.); kezelési költségekre: 62.626 K 88 f. (14.7%), 1911-ben 70.645 K 83 f., orvosköltségekre jut 78.249 K, ami a járulékjövedelem 18.2%-át teszi ki. (1911-ben 74.320 K 94 f.). A munkaadók hátraléka: 101.097 „K (23.8%). (1911. évben 82,005 kor. 11 f. volt.)

Felelős szerkesztő: **Dr. LÁNCZI JENŐ.**